

అమ్మ

పద్యవ్యాసము

గ్రంథకర్త,

జొన్నలగడ్డ మృత్యుంజయశర్మ.

ప్రకాశకుడు.

కాళహస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు

సంస్కృతాంధ్రముక్తిమార్గము,

రాజమండ్రి.

1926.

(29)

தேவன் நான் ல் உன் .

జొన్నలగడ్డ వృద్ధుని జయశక్తి
విని విన్నాము.

(ప కా శి సు లు

శ్రీ చితామణిమూర్తిపై శాలిమూలం ముద్రపడబడినది.

1926

ప్రకటన.

మహాకవి కాళిదాసు చరిత్రము.	1	4
జానాని రామలింగని చరిత్ర. అద్భుతము.	1	0
శ్రీనాథుని చరిత్రము హాస్యము.	1	0
తాతాశ శాంకవిజయము. శృంగారము	1	0
సాగుజాతాప హరణము.	0	12
విజయ విలాసము.	0	12
బిలహ సీయము.	0	8
ప్రభావతి సుప్రసన్నము.	1	0
రాజశ్రీ వరవిలాసము.	1	0
మొల్ల రామాయణము.	0	12
సతీకి మనుచరిత్రము,	1	0
శాకుంతల నాటకము.	1	4
సార్వతి పరిణయము.	0	12
కళా పునర్నాదయము.	1	4
భాదో పరిణయము.	2	8
శివ పురాణము.	1	8
బసవ పురాణము, వచనము.	2	8
భారతము, పద్యకావ్యము.	0	12
భాగవతము.	4	8

యీలకా అనేక సంస్కృతాంధ్ర గ్రంథములు మావద్ద
దొరకును.

గౌరవాస్తి తమ్మారావు అండ్ సన్సు, బుక్ సెల్లర్స్ రాజమండ్రి.

ఇందు వచ్చు పాత్రలు.

—:0:—

పురుషులు.

స్త్రీలు.

1. అభిమన్యుడు	1. ద్రౌపది
2. దుశ్శాసనుడు	2. ఉత్తర
3. భీష్ముడు	3. సుభద్ర
4. కర్ణుడు	
5. నైశంపాయనుడు	
6. యుయుత్సును	
7. సుమిత్రుడు	
8. శుట్రుగ్నముడు	
9. భీముడు	
10. అర్జునుడు	
11. ధర్మజుడు	
12. అశ్వత్థామ	
13. ద్రోణుడు	
14. కృప	
15. శకుని	
16. మన్మథుడు	
17. కృష్ణుడు	
18. సాదయుడు	
19. సైంధవుడు	

N. B. సర్వస్వామ్య సంకీర్తముని ప్రకాశకులవి.

చింతానాం దిక్ష్వి

చం.కమలగవస్తువుగ్ గొనగ శక్తైరవకాంతి విఘోధ్యవంబుపల్

భ్రమరతతుల్ నుధారసము శ బానముజేయ వృథాప్రయత్నతన

కమలము చుట్టు తిగుతటి శ కంఠము బ్రద్దలజేయ నాగమా

భ్రమరసుపుష్పమేదివిజు శ పాదములన్ నిడ వాడ బ్రోచుతక్.

సూత్రి—ఏమి! యీదిసంబున సభయంతయు విద్యజ్ఞున సమాశ్రితంబై
 నకలవిద్యావిచక్షిణాసక్తయవక సమాశ్రితంబై నిరతవేదాధ్య
 యన వీతకిల్బిషపుతజిహ్వద్యంగయుత విప్రసాహిత్య మీమాం
 సాది మహాశాస్త్రావేదాంగోచ్ఛరణ పూతంబై సంగీతి స్థవివిధ
 స్వర నినాదనిద్రావస్థావీతై బహిష్కృతాన సభ్యయుతంబై హరి
 చరణార వింద ధ్యానలగ్నైక చిత్రభ్రష్టపాపనిచయ పామర
 జనయుతంబై వెలంగు మహేశ్వరీపూజానిరతస్వ కటాక్ష విజిత
 వైరివర్గవ్యాప్త కీర్తికాంతులు యుద్ధహతిరాలకుమారసమూ
 హామోచిత బాష్పధాతూళిత వైరిభూషకీర్తి చిత్రలేఖనులు
 రాజకులాలంకారులే సభగిలరు నైశ్యులప్పుడె నాటకవీక్షిణా
 చిత్తులై స్వచ్ఛవస్త్రంబులదాల్చి స్వకుప్రొచిత తాంబూలంబు
 లారిగించిరి. అందిరికన్న ముందు యువకులు పృథ్వాసనంబుల
 కూర్చుని స్వగౌరవ స్థాపనంబునకై వారిడికొనుచున్నారు. సభ్యు
 లారా నేడే నాటకంబునాడి మీచిత్రంబుల మెప్పింపవల
 యును. ఏమీ యువకధైర్యశౌర్య సాహస వృద్ధశృంగభంగ
 ప్రకటికరంబగు నాటకంబాడవలయునా! నాకేమియు దోచుట
 లేదే!

(తెరలో)

మహాబుద్ధిమంతులమని విట్టవీగువారుకూడ నాకేమియు దోచుట లేదని
 బుట్టగోకుణాపవలసినదేనా!

(నటిప్రవేశించి)

నటకులు మీయాజ్ఞకై వేచియుండిరి.

సూత్ర—దేవీ నేను సంకటావస్థలిడితి నే.

నటి—లోని కేగుటయే కాని పైకిరానెఱుంగని యభిమన్యకుమారులె
గాబోలు.

సూత్ర—(నవ్వుచు)

చం. వెలదులు బుద్ధిహీనులట న వేదము నేర్వగరాదు వంట యిం

ట లలితభోజనంబులిడు న టాయని పల్కిరి వెణ్ణివారలై

వెలదులు నేర్వలేని వినదు న లెల్లడగాంచిన లేదు ప్రీతితో

నుడువన పూర్వపాండితిజ న నున్ కులకాంతల చెంత నాతిరో.

అనునుడి నీవు స్థిరాకరించితివి. సరియే యభిమన్యచరిత్రంబు నాడుమని
యా నీ యభిమతంబు.

నటి—జూను.

సూత్ర—ఏరురచించినది.

నటి—సూతనముగా వెల్వడినది.

సూత్ర—ఏల.

నటి—సూతనవధువుమనకై భంగం సంతోషదాయకయై వాతగిలిన
కొలంది గౌరవంబు వీడునో యివిధంబుగ నేకవితాకస్యక.

సూత్ర—మున్నీ కవియేదైన నాటకంబు రచించెనా!

నటి—నాటకంబుల కేమికోదువ!

సీ. సంస్కృతభాషలో న శక్తి జూపించెను

ద్రోణప్రతిసయన న తులవిహీన

పొత్తంబురచియించి న చిత్తవృత్తినికవి

పండితుల్ మెచ్చుగ న ప్రజ్ఞ గాంచి

సావిత్రి శృంగార శ సాహిత్యకావిద్యల
 నేర్పుజూపుచు వ్రాసె శ నిఖిలగాన
 చూడమాణిక్యముల్ శ చూపె మనస్థదదూష
 ఇంబులనూత్నాయ శ నంబుద్రొక్క

తే. గీ. రోషనారనుచితపాత్ర శ పోషణల మె
 లంగ లిఖించె మతదేశ శ రాజ్యకాంక్ష
 మనములందుగల్గ మహనీయ శ పండితతల
 కంపనంబులగొనెకవి శ కాంతవీంపె.

సూత్ర—అయిలైన పాత్రపోషణకు సిద్ధముగా నుండవలసినదే.

నటి—ఇంకొక మాట!

సూత్ర—ఏమిట?

నటి—(కొంచెమాలోచించి) ఎమియు లేదు నేపోయినా కార్యంబున
 మెలంగె.

సూత్ర—రిహే.

(ఏమియుండెను)

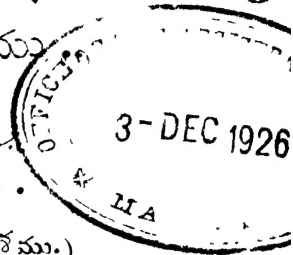

ప్రథమం కము

ప్రథమ రంగము.

(మహాసనాభిమత్య ప్రవేశము.)

దు—బాలకా?

చ॥ కదన మటన్న భామినుల । గౌగిట బీరములాడుటంచునీ
మదిదలపోసితే సకల । మానవనాయక శీర్ష వాయుసం
చదనముజేయ గుచ్చనల । సల్పుటో యంబనతీమణుల్ సమీ
ప దృతనివాప శౌర్యమాహిసే । బాసఁగివిగమాటలాడుటో॥

అ—మూఢా ధృత్తరాష్ట్రా!

నీ॥ సభనేకవస్త్రయా । సాధ్వీనిరమ్మని

యంకంబుజాపుట । టంచుతలప

మాయాళిజూదసం । హరణ రాజ్యసుభోగ

మంకమంచు నెదుంగ । నాత్మయందు

నమ్మినజలక్రీడ । దమ్ములబంధించి

నీటముంచుటటంచు । నెరుగనైతి

ప్రేమతోసోదర । బృందంబురప్పించి

విషభోజనంబున । ననువులూడ.

తే॥ గీ॥ దియుటని నెంచనైతి । దివ్యబాణ

ఘాతదుధిరాష్ట్ర వసనసం । గరడమైక

బద్ధకంకణిపువ్వు | వాహినీగ
వాతమిత్యాత్మీయసహాయ | నైభవేంద్ర
నౌకలుచరించు చోటని | నాకుదోచె॥

దు—అబ్బా పిట్టకొంచము కూత ఘనంబునట్ల వయసు పిన్నవాడవయ్య దోణిశిష్యు తృణీకరించుచుంటివే? బాలకుండవు నీమనంబెప్పుడు కీడ్లయందె లగ్నంబగుట విద్యలగునును సూషా క్షేత్రభ్యస్త విమృండువుకావు. కణ్ణాది మహాయోధావృత్తి దుర్యోధన చమూనిర్ముక్త బాణపరంపరాయన ఘనైన్యంబునునా! యుత్తరాసుస్మితవదనారవింద సుధావక్షజాతక కృపాంతరంగుండనై నన్న విమచుచుంటిపామ్ము కీడ్లయందానకుండనై మెలంగుము.

అ—మూఢా! కణ్ణాదిమహాయోధులు గలరని విష్టవీగశుము! అభిమన్యుండు గుడాకేశగోవింద శిష్యుండు నాల్లలెచ్చుచురా! యుత్తరాసుస్మిత ముఖారవిందంబు గనజాలినీకుగల్గెనా! పిరికికండలేని విరాట్ రాజ దుహితకాని భీరుడనాయక దుశ్శాసన దుహిత కాదు కదా?

దు—మితంపులుకూడ నీరీతియే సభాస్థలంబనవల్కరి. సమయమున దేర మూకీభావంబు వహి చిరి వారు సుతుండవేకదా నీవు

అ—అట్లులనా?

ఉ॥ ధర్మసూతాజ్ఞ లేనియెడ | తమ్ములుకర్ణుడు బీష్మచార్యు
శర్మదమంచెటింగిరిపు | సాయకఫాండ సహాయమొందియా
ధర్మతలంబుజేరె ను | తౌఘ సతీనయనా గతాంబువుల్
నిర్మలనీరమై శ్రీమల | నేర్వడబాపగ దాహశాంతిచే॥

దు—అభిమన్యూ! కదనంబున నీజనకులు మాచే విజతులగుట నిక్కువంబు. కాననంబున కందమూలఫలంబు లొసంగ వృద్ధజనక

పూజాధుంధురుండనై మెలంగ నిన్నుంజంప జేతులురాకున్నవి
అ—బానాను.

ఉ॥ చండగదాభిఘాతమున | చచ్చునుయోధున సోదరాళిక
ర్ణుంక్షకీరీటిచేత యమ | లోకముజేడను గౌరవించివా
రుండు తలంబులివ్వ నిను | రోషముచేయ మభోక్తజేతునా
చండతరాగ్ని బాణతతి | సాధ్యియున్ వెనువెంట వచ్చుటన్॥
వైరిపుతునిపై నీకెంతప్రేమగల్గినది. ఇవి భీమత్వోపదేశమా,
లేక మాయాద్యూతమునాటి ప్రేమయా!

దు—బాలకా నీవేమచుకొనినను సరేయే. ముద్దులొలుకు నీముఖంబు
గాంచ నరసుతుసుగుణాలవాలు మన్మథాకారునేరీతి కూరళివ
ముఖంబున జంపుదునాయని జాలివేయుచున్నది.

అ—అంతటిజాలిగుండెయానీది? అయిన సాధ్వీలలామ మాయాద్యూత
తవిజిత భర్తనిండోలగంబున మాంపాహికూర్చిరాదని విలపించు
చున్న మాజనని వేణిచేసిస్తువా! ధర్మాన్న బద్ధమదగజంబుల
నాజనకుల నెరుంగుట నీకుద్రబలంబునుచూపించితి. కారవసే
నామావోక్షిస్త ప్రతాపాగ్నివరసుతుండు ప్రజ్వరిల్లశాంతివా
క్యంబుల దయాసహితవాక్యంబుల శాంతుజేయ జూచుచుం
టివి.

ఉ॥ భీముప్రతాపవహ్నినిను | పేల్చుచునీ రుధిరంబుగ్రోలునే
కామరిపు ప్రసాదశర | కాండగతీసుయమాలముండగా
నీమనోనర్పజాలుదును | చేసెప్రతిష్ఠను భగ్నమేలనే
కామముచేత జేయవలె | గావుమటంచువదించి పోనగున్॥

దు—అభిమన్యూ! భీముండుచేసిన ప్రతిష్ఠలన్నియు నెరవేర్చెనా?
సుయోధనోరుభంగంబొనర్చె ననియు మద్రుధిధరంబు పానం
బొనర్చెదనిపల్కె. అవి నెరవేర్చెనా? క్రోధావేశంబున చేయు

నడేమి లేక రోషంబు పెచ్చుపెరగ బల్కువాక్యంబులకు విలువుండునా!

అ—పాపఫలంబనుభవింప కాలంబొసఁగమయ్యె. భీష్మద్రోణాదిమహాధీవాక్య తృణీకారంబను నొకరింబువేసినంతనే కౌరవవంశని నిర్మూలనఫలం బనుభవించువా! దానికి ద్రౌపదీకేశాంబరాకర్షణపుష్పంబులు కల్గవలయు తజ్జతన్మకోదర ప్రతిష్ఠాఫలంబు ద్భవించు. అది పక్కంబై కౌరవరాజ్యనిర్మూలన నొకోద్దాటనఫలంబగును. తెలిసినదా!

దు—కార్యంబులనశక్తులై యేరువినకుండ ద్వారబంధంబొసర్చి మోసినతండ్రులు పల్కువాక్యంబులు తలలో మెలంగుచున్నవి కాబోలు.

అ—మూఢా! ద్రౌపదీకేశాకర్షణ సమయంబున భీమండు ప్రళయకాల భీమతుల్యక్రోధుండై నిండుకొల్విన నిన్ను చంపప్రతిష్ఠ నొనర్చె. అది చాటుగనొరులెరుగకుండ జేయుప్రతిష్ఠ యా! నీసోదరుశాసిత సకలభీరువోకుగదా సంచూర్ణితో రుయుంగళుజేయ ప్రతినబూనుట నిండ్లొగంబునగాదా. శుద్ధాంతంబున నీసోదరుభానుమతీద్వితీయుండై యనివేషిత పాండవ్యమీయనని యనిపల్కలేదా. దానినాతండ్రులు, వీరజనకులు, వీరజానులు, వీరసుతులు, పల్కిరా. అల్లుపల్కగలగా!

దు—నీజనకుండు బలవంతుడే యగుగాక! నీవుపండితపుత్రుడవా! లేక నీదేస నేడైనప్రజ్ఞగలదా.

అ—నీజననంబుగూర్చి నాకుమిక్కుటమగు సందేహము గలుగుచున్నది. యేరాజ పుత్రుండైన వైరి ప్రశంసజేయునా! నాజనకుని పౌరుషంబును గూర్చి యొకను సందేహమేనా!

నీ॥ గురుదక్షిణ నొసంగ । గోరద్రోణచార్యు

జెవపపాంచాలు నో ! డించినారు
మక్క పీడితగురు । ప్రిణంబుగాపాడి
విమలకీర్తినినేరు । వెలసినాడు
రాజసూయాభ్యుర । వాజరక్షణమందు
భూనాథశౌర్యంబు । బూదిగలిపె
నెవమశంకరు తన । నేర్పుచే మెప్పించి
ఘోరసాయక తతి । గొనెను సురులు.

తే॥ గీ॥ మెచ్చ పాంచాలినెవ్వడు । మేదినిశ
దుఃఖతాశులపతనమే । దోహదంబు
గాగకర్ణశోభియె పుష్ప । గరిమ సోద
రాభికమపుమంటయె ఫల । మైలలిత శ
రీర పాణిగొనెసురు । లీలకలుగ.

నాపౌరుషంబునుగూర్చి నేనేల నుతింపవలయు. నాములుకలె తెలియబ
రచును. సింహంబు గర్జనంబుల మత్తేభంబు స్థింకారంబుల పికంబు
మృదుమధుల గీతనాదంబుల లోకంబున కెరుంకయగుగాని స్వప్రతా
పంబుల రందిమాగదులచే నుతింపజేయఁ. నాపరాక్రము మదీయవ
జ్జిపుంఖశరంబులే తెల్పును.

దు—అట్లై న యుద్ధంబునకు సిద్ధుండవయ్యెదవా!
అ—నీకుశక్తిగల్గిన.

దు—నకులా హూయమానుండనైతి. బాలకుండవు నీకునాతోపోకేల.
అ—మూఢా! పొమ్ము. నాజనకుండు భీష్ముతో బోరుచున్నాడు.
నాపౌరుషంబు వానిచెంతనే చూపించెద.

(నిష్క్రమింతురు.)

ద్వితీయ రంగము

(భీష్మార్జునులు సోపశించెదరు.)

బీ.—గుడాకేశా; భీష్మంశు విజయపాణి హరణి భీష్మంశై వచ్చు
చున్నాను. యింకెక్కడికేగెదవు.

అ.—పితామహా! విజయసంచాస్యంబు రంగంబు శాబకసమావృతరం
గంబు విడుచుట సహజమా?

బీ.—గాండీవంబు మహేశ్వరార్పితము లో! కారాధ్యగోవింద నా
మండా భద్రైక్యపాకసంబు గలది. మోదంబు గర్వంబు నీ
కుండే మాపుము. భీష్మబాణబల సం! కోచంబుతాజెందునో
చండా దాతిబలంబుగాంచి జనునో! శర్పక జెగనకనిన్నయై.

అ.—తాతా! గాండీవసౌభావంబెరిగియు నీవల్లు శంకింపనేల. నిన్ను
జయించుటకుగాదె వ్యాసబోధితుండై పరమేశ్వరులపంబున
మెప్పించి గొంటిని. నేటికి నీతోనాకు గలహంబువాటిల్లినది.
స్వయముగా నీవు కదనంబునకుం బిల్చుట నాపూర్వజన్మసుకృ
తము. అన్యోన్యప్రతాపంబులు చవిచూడ నిదేసమయముకదా!

ఉ॥ రామునిజామదగ్మృగున రంగపరాజతు జేసినాడనే
భీమబలుండన్ తలపు. వెల్లెడి నీదెసనాకుధర్మమన్
కామముగల్గె నైరులని! గర్వలజేసి వధింతునంచుయే
రోమహనీయులీదిసమె! లోకమెరుంగును పోరుగల్గినన్.

బీ.—పిచ్చివాడా! ఎన్నడై నరణంబున జయంబు సత్యమువలనకల్గునా?

అ.—తాతా! అట్లననేల. యతోధర్మస్తతోజయః యసు రహస్యము
కృష్ణభగవానుండు పల్కలేదా! క్రీకృష్ణసహాయంబుకల్గ జయిం
పరాని మర్దులుగలరా!

బీ—అబ్బనా! ధర్మంబుచేయనివారెవరు!

సీ॥ తండ్రి కోరినకాంత ♦ దయితగాచేయగ

నిఖిలరాజ్యంబుకు ♦ సీరువిడచి

బ్రహ్మచర్యముబూని ♦ పరిజల బిడ్డలభంగి

పాలించిత్తాత్రంబు ♦ బాగుపరచి

వేదాదివిద్యల ♦ వీరశాస్త్రంబుల

నేర్చి యాచరణంబు ♦ నేర్చెసరులు

తప్పుదారులభోవ ♦ దండించినత్పద

మందు నిల్వయశంబు ♦ సలర

తే॥ గీ॥ భీష్ముడంతటివీరుండు । ఘృధ్విలేశు

సకలగుణరాజితుండు శ్రీ । శాంతియుతుడు

కృష్ణపాదారవింద సు । కీర్తనల సు

రసదనాంభితుండవరెచన్ । బాతివారు.

అ—తాతా! నీవుచిన్నతనంబున ధర్మమార్గతత్పరుండైన నౌదువు

గాక! వృద్ధత్వమున ధృతరాష్ట్రవాక్యంబులకుమోసపోయి సత్ప

ధంబువీడి యన్యాయంబున కొడగట్టితివి.

సీ॥ మాయజూదంబున ♦ మారాజ్యముగగొన

ధర్మంబుకై పోర ♦ దలచినావె

లాక్షాగృహంబున ♦ రాత్రినిప్పంటింప

ధర్మంబుకై పోర ♦ దలచినావె

విషభోజనంబిడి ♦ వివిధబాధలబెట్ట

వలదనివారి న ♦ తృధము బట్ట

జేసితివెలసతిని ♦ జీరలవొలిపించి

కొప్పునసీడ్చిన ♦ కుమతిగణము.

మందలించితివేసీవు ♦ బాలబాస

ములకు మాన్గముల్ పట్టిరి ♦ భూరికష్ట
చయమునుతకులధ్వంసంబు ♦ సంభవించు
ధర్మబుద్ధున్నచెప్పవే ♦ తప్పులన్ని.

మరియు నిండుసభలో నైదుగ్రామంబులిచ్చిన చాలునని మేము వర్త
మానమంపలేదా! దానికై ననమ్మించిరా' నీవె నిజంబుగాతలంప సంధి
కల్గకుండునా!

బీ—కుష్టా! నీవింకయు ధర్మాధర్మంబులెఱుంగజాలవు. వారికూడుతును
చుండి వారితోబోరాడనెట్లగును నాచేతనై నంత వరకన్యోన్య
మైతికల్గ యత్నించితిని.

ల—తాతా! సరిబెట్టుకొనుటకేమిలెమ్ము. ఈరాజ్యంబు, సర్వంబు,
మాకుగూడ జెందవలయునుగదా! మాకూడుతునుటలేదా! నీవీ
కథారనంబే యుగ్గుపాలుగా మేముకూడ పెరిగితిమికదా! ధార్మ
రాష్ట్రాలవలె మేమెన్నడై ననీమాట తృణీకరించితిమా! నేపల్కు
నది దీనావాక్యంబులని తలంపవలదు. న్యాయాన్యాయములు
చర్చించుచుంటిని. నిన్నుప్రార్థించుకాలము సంధియొనర్చి యి
రుపక్షంబుల హాయిగకాలంబు గడుపుకాలంబు పోయినది.
రణంబెసర్వంబు స్థిరీకరించు.

బీ—దీనిలోరహస్యమునీకు జెలియదు. నేనకాలంబునకొరవపక్షంబువీడి
మిమ్ములనుజేరిన పాండవులకువెరచి భీష్ముండు పాండునందనుల
జేరెనను సపఖ్యాతి నాకేలకల్గవలయు. రణంబున గోవిందసహాయ
య మేపక్షంబు కల్గునో వారికేజయంబుగల్గు. యిదినేనెఱుంగ
నదికాదు. చిత్తంబు మీకు, గాయము వీరలకు నర్పించితి. విధి
యే దీనికి కారణంబు. కదనభూమి భూభారంబుతగ్గుననియు పాం
డునందన రక్షితభూవలయంబున ధర్మంబు నాల్గుపాదంబులనడు
చునని నేనెఱుంగుదును. నాయవసానసమయంబున ప్రజానింద

లకులోనై పరమాత్ము సమీపంబునకు దూరమనసేల.

అ—తాతా! నీతోగదనంబుజేయ చేతులురాకున్నవి. రక్తభూయిష్ట భోజనంబునకై సుతాదిబంధువుల బూజ్యుల మీవంటిరయో వృద్ధుల జంప నెట్లుగును. యితకన్న ముందుకరవృత్తి భైక్ష్యం బె మేలు.

భీ—తిరిగి వ్యామోహంబు జెందకుము. భగవత్ గీత మంబునుడి రణంబొసర్చి ధర్మసంస్థాపనంబున కృతనిశ్చయుండవగును. యెవ్వని మీమేనక కుమారుగా నెంచుచున్నాఁ గో యామహా త్ముడే పరమాత్ముండు.

అర్జు—కన్యోస్మి తాతా! నీవంటి సాధుకలులు జగంబునలేరు. పూజ్యులైన నీతో రంగం బొసర్చ కాల్భాకపన్నవి. మేన్మె చెప్పగితె. నాపై శస్త్రంబులుపయోగింపకమున్న నేబాణ బులు పోయోగింప.

బీ—(తనలో) తానొకవిధిలంచిన బైవమొకరితి నెంచునని నామనః బువీసికెఱింగింప బంధుప్రేమ చిత్తంబుకలంగ సమరపర్యాయ ఖండయ్యె. కౌరవసేనపెచ్చుపెరిగి రిపులదున్నిడయంబుగాంచు అధర్మంబే జయంబుగాంచ పోనా షోభముత్పత్తిలును గాన వీనితృణీకృతవాక్యంబుల బురిగొల్పెడ.

(ప్రకాశ) మూఢా! యర్జునా!

భీష్మునోడింప గాండీవ | భీమశస్త్ర

మల్వేచంపెదనకా పృష్ఠ | లాడినా

జొచ్చితేపారుపంబు న | శింఛెనొక్క

పేడెచిత్తంబుగల్గెనే | భీష్ముగాంచ.

శా|| గాంగేయుక బరిమార్తు కౌరవచమూ | కాలాన్ని దేవేంద్రది వ్యాంగోద్భూతుడనేని ధర్మజును స | త్యహరుకై మెగ్గినన్

భంగంబొందక యున్నగాండివము భూ! పాలేళువీక్షింపగా

రంగంబందని పల్కెయుండెవొక గ | ర్వంబుకన్ బామిగా.

అ—తాతా! నీప్రజ్ఞజూపెదను. సమస్థలంబునకు నచ్చెదవా!

బీ—సరే? (నిష్క్రమింతురు.)

రణభూమి.

(భీష్ముడు ప్రవేశము.)

బీ—ఓహూ సైనికులారా!

ఉ॥ బాలకశౌర్యరాశిమిము | పందలజేసెనె ధైర్యకుడ్యమీ

బాలకమూషికంబు చెరు | పక్షనగరే జనులార్యకీర్తి మీ

కాలయముండె కుట్టమవి | కారముజెందయశంబు బోవుమీ

కాలయమాను కాలయము | కాలయమెచ్చట డాగియుండినన్.

ఓకన్యప్రభృత మహావీరులారా! అభిమన్య భయదగర్జన సలితధైర్య సాహసులై యిటునటు పర్విడనేల. భీష్మ భీష్మ ఖగఖగం బభిమన్య మేఘపంక్తి పటాపంచలజేయును. కన్యా! దుర్యోధనదుర్బుధి నౌకాకర్ణ గర్వపూరిత వాక్యకర్ణననిహిత కౌరవకుల! బాలకబాణంబులకు పృష్ఠంబు చూపనేల; యింకను భీష్మమహారిధికుండు శత్రుసన్యాసమొనర్ప లేదు. వైరినాశనోన్ముఖ గృహితజ్వాలంధుంజై రణోర్విసుధాగ్రహణ సమయవార్షిధి చలన్మందరంగంబుగల్గి యనాథలభంగి కదనభూమిపర్విడనేల. ఓసైనికులారా! మీంమన్యుల భీరులనుసరించి మీరుకూడ భీష్మశిక్షిత సకలచాపరహస్యులు పర్విడనేల.

భీష్మశిక్షితహూరులు | భీరుభంగి

కదనరంగంబు విడనాడ | కాంతలింట

గౌరవంబిత్తుచే మీకు | గాలుదుండ

వాసమబ్బును వీరనివాస | వాసమూడ.

ఓయభిమన్యూ! మత్ సాయకతీక్షణ్వానాసహిష్టుతై భీరులబగది రణం
బువీడిరను గర్వంబున గాంగేయుమాట మరచితివి; నాచతురంగబళా
ఘమునోడించితివను వికస్థనంబునువీడు. సమరంబుజేయ శక్తిగల్గెనున్ను.

(అభిమన్యుడు ప్రవేశించును.)

అ—తాతా! యింతదనుక సైనికులకు బోతాహమొసంగుచుంటివి
కదా? అభిమన్యుబడబాగ్ని కౌరవచూహైర్య కేహంబుగాల్పు
చుండ భీష్మప్రోతాహవాక్య తుపారంబు ధైర్యకేహంబుల
రక్షించునా? అదియుఁగాక భీష్మతుపారంబుకూడ ఇంకిపోవును.

బీ—బాలకా! నీధైర్యకౌర్యంబులకు సకల భూనాయక శిరోమాణిక్య
యోధానుయోధ హృదయస్థధైర్య మహావృక్షకంపన శక్తమా
రుతంబు భీష్మకోధాదుణజ్వాలా కృష్ణవర్తాహాలాయ మాన
దీక్షిత ప్రభంజననకు మెచ్చువచ్చె. దానికన్న శతసహస్రవి
ధంబుల మెచ్చుపెరుగు భవనీయ వేషనంబునకు హేయభావం
బలమడ దాని నివారింపవచ్చును.

అ—భీష్మా! శిష్యప్రేమ స్వశక్తినిదునుమ లోకాపవారభీతి నీతోబో
రు జామదగ్నినోడించుటయా లేక గురుభావంబు తలకెక్కు
ట గాత్రంబుకంపింప రణోద్వేగి నీడ్యబడిన విజయు మూర్ఖుల్ల
జేయుటయా? అభిమన్యుతో బోరుటనితలంపుము. దేహంబు
కంపింప నాకరవాలమునకు నమస్కారమొనర్చిపోమ్ము. కౌరవ
వంశ మూలపుషుండవౌటచే నిన్నువిడచెద.

బీ—నన్నురక్షింపుమని నిన్ను వేడితినా! శక్తిగల్గెచంపుము.

అ—భీష్మా! స్వచ్ఛందమరణంబు జనకుంహంసంగెనని గర్వించి నాపై
వచ్చుచుంటివి. స్వచ్ఛందకలహంబు స్వచ్ఛందమరణ మాపా
దించును.

బీ—పిన్నవాడవు నీతోనాకు బోరిదగినది కాకపోయినను స్వయంబుగ

రణంబునకు నిలిచితివికదా?

తే॥ గీ॥ ఖగముపారోజాధి దాటగ । గర్వపక్ష
ములనెగురవార్ధి దయగొని । ముంపదొక్కొ
బాలకుండని విడువ గ । ర్వమతిసర్వ
శూరవర్చ్యులనిందుతు । భీరులంచు.

అ—నీవపారవార్నిధివా! నేనుఖగంబునా! పోనిమ్ము ఖగత్సుభీతవార్నిధి
నీవు. మాటలతోలాభమేమి. రణంబుచేయుదువా! నాబాణం
బులు నీరక్తంబు బాసంబానర్ప దొందరజెందుచున్నవి. పాసం
బానర్పటయేకాదు. నీశల్యాహారంబుకూడ వాటికిదోడవును.
బీ—గొప్పవాడేజేయుదువే? కానిమ్ము నేవలదననేల. రణభూమిపోవు
దుమరమ్ము. (నిష్క్రమించును.)

రంగము—కురుక్షేత్రము.

సమీకుడు—భీష్మాభిరక్షితబలంబు భీష్మకిరీటసుతకలహంబు వీక్షింప
రణపగాన్ముఖులై నైరభావంబుల మనంబునుండి బారద్రోలి
మిత్రవిధంబున నిలువఁబడి గాంచుచుండిరి. నేనెచ్చొటకేగినను
జనంబులు కిటకిటలాడుచు నిసుకనై చిన రాలకుండనుండిరి.
కొంచము తలంబీయమని నేనెంతవేడినను లాభంబులేమి. కొంత
కాలము ప్రజాకింపదంతుల మనంబు సమాధానపరచుకొంటిని.
కాని, జనులదొమ్ములాటలో నాబ్రతుకు కెరటంబులతృణం
బట్లు యొడ్డునకొక పటిపోతునకొకతటి కాననేడైన నున్నతప్ప
క్షంబారోహించి సర్వంబుగాంచెద. (చెట్టునెక్కి) కన్నులున్నం
దునకు ఫలమిదియేకదా! బాలకు గుడాకేశసుతునితో వృద్ధభీ
ష్మునకు బోరాటము. ఒకరికొకరు జంకకున్నారే! అభిమన్యుడు
నాకష్టముందర బుట్టినాడే? బాపంబు నాయెదుటనేకదా తప్ప
టనుగులువేయుచుబట్టె. యింతలో శాంతఘనుడయ్యెనా! అరరే?

అభిమన్యుకుమారుమాతూన్య రథుండయ్యెనే! వాజంబుల తూణీరంబుల
దున్ని సారథికోలల విగతప్రాణుడేసి నభిమన్య కుమారోత్సాహమునకు
జీడవురుగయ్యెనే! కాదుకాదు నేనపోహముదితిగి. రథంబునుండి భూ
మికురికి యమోఘాస్త్ర మొకటి భీష్ముపై బ్రయోగించె. పాపముభీష్ము
డు మరణమొందినాడు! సముద్రములన్నియు నీది పిల్లకాలువగోప్రా
ణముపోయెనన్నటుల పరశురామాది మహావీరగణంబుల కీర్తివర్తింబుల
కొల్లగొనిన మహావీరుడు కలై యినదెరువని బాలుకుచే మృతిజెందెనా!
విధిచేష్టల గ్రాహ్యములు భీష్ముడంతటి యోధుండు బాలకునిచే మర
ణించెనని విజయుడనజేయుండని విష్ణువీగెనువారు వెట్టులని నాయభి
మతంబు సేనల కోలాహలంబులు పాండవసేనావారతానంబు చంద్ర
ధర్మనాగత సంతోషంబు పెచ్చుపెరగ జయధ్వనులు మిన్నబ్రవ్దలుజే
య కళవాలంబులు శీరంబుపై గోగిగ్రదిప్పుచు రిపుసేనలపై బడుచు
న్నారు. కౌరవయోధులు న్యాయకవిహీనులై స్వప్రాణరక్షణార్థమై
కాల్బలంబుజూపుచు పడుచులేచుచు వెరుకముందులారయక పోవుచు
న్నారు. ఆరజోమేఘంబు లాకసంబునావరింప కన్నులుగానరాకున్నవి.
యేదియేఘురవంబాంసు విసవచ్చుచున్నదే? (తెరలో)

ఓవృధాగర్వపూరితచిత్తా' భీష్ముండింతలోనె మృతిజెందునంచెం
చితివా! కదనంబునకురమ్ము.

తిరిగిశాంతనేయ పార్థతనూజులు డీగొనిరే? సంగ్రామంబుతు
ములంబయ్యె. సైనికులుతిరిగి సమావేశమైరి.

(తెరలో)

ఓయీగాంగేయా!

చం॥ శరములునీబలంబెరుగ | బాలితిసారవిహీన పుంకముల్
వరశరుడక నుమల్ పిటికి | వారలొసంగిరి కీర్తిసూతిమె
చ్చిరణవిశారదుండనునె | జీవమువీడగనిష్ఠమైన రెం

డరిశరముల్ గనఁ మనుజు | నాయకశిష్టులు వీరులుండగా.

ఉ॥ బాపముచేరధంబు రధ | సారధిచెడితి వాజులూడెనీ

పాపనిజంపుటంతయని | భావనసల్పితే పార్థసూతి బా

ణాపహృతాసుడౌ మహిత | నాముఖగేరధ సూతిజంపి స

చ్చాపముకేలగల్గరధ | సారధులుండగ నూడనొక్కట.

దానికేదియోభీష్ముడు సమాధానమిచ్చుచున్నాడు. సమాధానము కాదు. భీష్మాభిమన్యకలహంబు తిరిగిప్రొడ్వరిల్లె. అభిమన్యుడింకొకర ధంబధిష్ఠించి భాగీరథీతనూజు నెదుర్కొనియె. వానిజ్యాయంబులుగ జేసి యగాగకర్మైకలగ్నచిత్త బిడౌజు బోలుచున్నాడు. అభిమన్యక ధంబు రణపవాన్ముఖంబై నాదెసకేవచ్చుచున్నది. కాన దీనిపై నుండి యే సంగతులుగఱిహించెద.

(యధానిర్దిష్టముగా సూతాభిమన్యులు ప్రవేశించెదరు.)

సూ—అయ్యోదై వమా! నీవెంతదిగ్ధ యురాలవు! పాండవమయూర మేఘ సభిమన్యుకమారు సీరీతిగళయింపజేసితివా! అభిమన్యక ఆయుష్మణ్ అపామశరంబు నీసాలికికి యమరూపంబై నక్షీణహస్తంబుననాటనేల. శరీరంబంతయు రుధిక్వాప్తిమైమెల్లంగ మూర్ఛావస్థరధంబునవొరగ నీనిర్జనప్రదేశంబునకు గొనివచ్చితిని. ఆదుష్టభీష్ముచే బరాజితుండనైతివా?

అభిమన్య—(లేచి) భీష్ముండు నన్నుజయించుటయా! హిమచత్సద్వృశదూలరాశి వీహ్నిశిఖిలజల్లార్పునా! ప్రళయకాల భయదగ్ధత్ గర్జన్యవజ్రింబుల వృద్ధమహీరు హంబు మాయముజేయు నా? భీష్మా? యీశరంబునుండి కాయంబు రక్షించుకొనుము.

సా—అయ్యా! భీష్ముండు మీయెదుటలేడు. యిదికదనరంగముకాదు.

అ—(అటునిటుజూచి) యీశూన్యప్రదేశమునకు నేనెట్లువచ్చితిని.

సా—నేగొనివచ్చితి?

అ—కారణంబు!

సా—భీష్మశరాహత త్రాణంబున మూర్ఛజెంద పాణింబులగాపాడ.

అ—ఎవరామార్గమునది. గాండీవిరధబోధన తత్పరుండగుసుమిత్రుడా!

యెన్నఁజై నమాతండ్రి నీరీతిరణరంగంబునుండి తీసుకువచ్చితివా!

హృత్రాపారుష మెరుంగని చందంబున ప్రవర్తించితివే?

సుమిత్ర—అయుష్మత్ మీదక్షిణపాణి వజ్రీభూతముచేత గాయము పడి స్మృతితప్పుటచే విశ్రమింప నిటకుదీసుకొనివచ్చితిని.

అ—దక్షిణహస్తంబు తునియలగునెడల దంతంబులేమయ్యె. యేకప ర్యాయము ద్వాత్రింశత్పాణంబుల బీష్ముదేహంబు నొప్పించి కిరీటికూడ వీనికిఁజేయని యెరుంగజేయకుందునే?

సు—మతిగల్గినయెడలకదా రణంబొనర్చుట.

అ—మూఢా! భీష్మునిర్ముక్త నారాచనంబులు నామేనుచుదుక్కుమన మతిరాకుండునా? పోనిమ్ము స్మృతిలేకున్న పాణింబులుపోయి నను వచ్చినహానియేమి.

తే॥ గీ॥ జీనములదాల్చి రంగంబు | జీవితేచ్ఛ

పాతెసుతుడన గాండీవి | మండిపడడె

కులసుకీర్తియడంగె నీ | కుటిలబుద్ధి

చంపితివినన్న బ్రతికింప | శక్తిగల్గి.

సు—మీపారుషంబె గాండీవిని యానందభాష్పములువిడిచి శిరంబు ముద్దాడియుండును. మీకీచింతలేల గాయంబునకు కట్టుగట్ట నిండు.

అ—నీవెప్పుడు దేహసౌఖ్యములనే జూచుచుందువు. రక్తంబు కాల్య లై పాటనిమ్ము. బీష్మువిడచితిను యపఖ్యాతి నేబరింపజాల.

సు—గాయంబునకుగట్టుకట్టినవెనుక చూచుకొనవచ్చును.

అ—రోషావేశవంబున పూజ్యునిన్నదూరితిని. కానిమ్ము (కట్టుగట్ట)

బాపము బాపము మూఢా! భీష్మా?

ఉ॥ బాలకమూర్ఖముంచి ఘన బాణాయుతుండ కిరీటిపుత్రునే

దూలగనేసి నాడనని । తోషముజెందితె భీష్మవాహినీ

కాలుమవీడు జీతముల । గైకొనకుండ విడంగభీరుడే

చాలునుబీరముల్ నుమవ । సంగరయత్నము చేయమేలగున్.

(పోవుచుండగా సుమిత్రుడు వెంటనంటుచు) ఆయుష్షుకట్టు చోలా

మచున్నది. దానినైన సరిగాకట్టనిమ్ము (అని నిలుచుండ కట్టుకట్టుచు)

అ—భీష్మా! అర్జునభీమవ్యూలు శూరసమచ్యులని తలంచుచుంటివి.

దక్షిణవాస్తంబున గాయంబుగల్గె వీనిశృటిలో జయింపగ్గుదు

మని విజ్ఞప్తిగకుము. వామహస్తంబుననే శతకోటి భీష్ములద్రుం

పజాలుదును.

(తెరలో) దక్షిణవామహస్తంబులు భీష్మునొక్కని జయింపలేకున్నను

వామహస్తంబు శతకోటిభీష్ముల దుగ్గింపజాలును.

అ—అ! భీష్ముడు నన్ను హేళనచేయుచున్నాడే? సుమిత్రాయీంకను

యాలస్యమేల. రథంబాయుత్తమొనర్చుము. భీష్మకంఠానిహూ

నంబొనర్చక నామనంబు శాంతిల్లదు. వ్రణబాధకన్న నీపరాధ

వాన్ని వేదన మిక్కుటముగానున్నది.

సు—మీతండ్రి భీష్మునెదుర్కొనినాడు.

అ—అ! అట్టులనా? అయిన మరము గుడారమునకేగుదుము.

(నిష్క్రమింతురు.)

రంగము—యుద్ధరంగము.

(భీష్ముడు శరతల్పమై స్రవేశము.

భీష్మ—భేచరరక్షణై కవ్రత । శంకరపాహిర మావినోదగా.

గో॥ నాతురనారదాదిముని । వందితవర్తన గర్వపూరిత

క్షౌరపతిభంగరానణ ని । శౌచర మారణబద్ధకంకణ

దేహిభవత్పదాంబుజర ! సంభవపాప వివాశము.

కృష్ణా! నీమాయలెఱుంగ నేరికేశక్యంబు. ధర్మపక్షపాతినగు నిన్నుజనులు
వేర్వేరువిధంబుల బల్కుచుందురు ధర్మానర్తచిత్తుండవు. కాని నీకప్రి
యులు వైరులులేరు. నేచేసినపాపంబులన్నియు నీచరణానింది సార
సపానంబునపోవును. నీప్రాపురాండవుల గల్గుటచేత ధ్మజుండునుజేరి
“తాతా! నీవీతెఱంగున రణంబుజేయ నిన్నునిజయించి నేరికగును.
మాయందు దయజూపింపు” మనివేడ శిఖండిముఖుడి యుద్ధంబుజేయ
జయంబుక్కుచని నుడివితివి. వారాప్రకారమొంద్చిరి. నీవ్వాసుండు
డనగుటచే పుణ్యకాలంబు వచ్చుననిచ్చటనేవీగ్రమించెద.

(దుర్యోధన. దుశ్శాసన-ద్రోణశ్వేథామణి ప్రవేశించెనరు)

దుర్యో—హా!

చం॥ రిపులవధించి రాజ్యమున ! చీలగమగ్గులయించి భూతివే

జపమున ద్విప్రుజేసి స్పృహ ! జాలముమెచ్చగ నాకవాసహూ

నుష్కధిలీకీర్తినిల్చును మ ! నోగతవాంఛలు నీరునంచన

నిపులసతిశిఖండి నిడి ! పిల్చునె గాంజివియోధ్ధకాముడై .

లశ్వ—గాంగేయా!

తే॥ గీ॥ నీవువిడనాడ భవినత్య ! నేతలాల

ధర్మమడుగంటు పాపులు ! స్తుత్యులొదు

రవనిబోధలనేర్చి స ! ర్వావనీశ

నుతులగౌరవమొందు మా ! నోన్నతతుల.

దో॥—నేవాంఛించునదికూడ యదియే. నీవంటిమహాశూరులు

దుష్టచిత్తులు సన్మార్గులజేయువారు భువివీడుటమాదురదృష్టమే.

దు—తాతా! రణంబున జయంబుబొందు నుపాయము మాకెఱుంగ

జేయవా?

భీష్మ—దుర్యోధనా! మావాక్యంబులనీవు నిరాకరించి సంధిబోదోసి

శ్రీకృష్ణు చిదానందస్వరూపు సంధియొనర్చి 'మత్స్యించుతెలి
బంధింపయత్నించితివి. సోదగుల కవగింజంత భూమినీచుని
శాశ్వముబూని ద్రావిదీకేశాంబరాది మహాపాప కార్యంబుల
నొనర్చి హృదయస్థా సూయాపిశాచంబుపైకి వెడలగొక్కితివి.
మాయాద్యూతంబున పాండవుల నిర్జించినదెందులకు. సకల
భూమండలమేకచత్వరముగ పాలింపతలంపుతోడగాదె! అది నీకు
సాధ్యమగునా? భీష్మాదిమహావీరావృతుండనివిష్ట్రవీగినావు. భీష్ము
డేదశకునచ్చినాడో చూచితివా? యింకదోషంబు దోషుం
డననేల భగవాను కృష్ణుకెదురుగనిల్వగలదు. కర్ణచూటయా
నీవుతలంచునది. ఈకర్ణాదులు గోగ్రహణసముదాయుల చేసిన
ఘోరకార్యమేమి. వారాతటిజూపించిన పౌరుషంబేమి. నాచూట
నమ్ముము కర్ణంబునీకు హానికలుగజేయును. గాని, మేలొనరిం
పలేదు. పాండవులు కర్ణభక్షకులై నను వారికినొదువలేదు. నీవు
పంచభక్ష్యపరమాన్నములు భుజించినను వారికిగల్గుకీడ్చి నీకురా
నేరదు. కారణంబేమొ యూహించితివా? వారిపై మాబోల్లు
ప్రేమకు గారణంబేమొ నీవెఱుంగుదువా? వారిన్యాయపరీవర్త
నము, వారివినయవిధేయతలు, వారిస్వచ్ఛందగుణములు, నీపై
పూర్ణాభిమానమేరికిగలదో కొంచమాలోచింపుము. నీదృష్టికిగ
న్నకువాడు కర్ణడాక్కడే. వానియభిమానము నిష్కళంకమై
నది. పిల్లకాలువకెంత యభిమానమున్నను బడబాసలచూర్చు
జాలునా? ఘ్నుణపరాక్రమ వాగాళికి కర్ణసేతువుగట్ట నాలోచిం
చుచున్నావు. నిర్ధంకము. నిండుసభలో పాండవులొనర్చినప్ర
తినలు మరచిరనుకొంటివా? భీమశాస్త్రాలంబు దుశ్శాసన పీఠ
రోదరీక్షంబు గోరిలకుండ శాంతిబొందునా! దానితోనై నదృ
ష్టిజెందునా! చంచల్ భుజభ్రమిత చండగదాభి ఘాతసంచూ

స్థితో యేయగళసుయోధవ రక్షంబున ద్రాపదీనేజీసంహార
మొర్పడా? గాండివనిర్ముక్త నారాచంస్మర్మనూ శేల్య కన్యం
చుకాకుండ పార్థమవిడచునా! నీకళ్లయెదుటనేకదా యభిమన్య
కుమారుడు వీరప్రదర్శనమొనర్చినాడు. ఇప్పుడైన మించినదే
మియులేదు. పాండవులునేజెప్పినసంధి పంచగ్రామంబులుజేయు
దురు. వైరంబు మాసిపోవు. కురుకులశాంతిగల్గు. నీకునమ్మితి
యేనా? (ఇంచుకాసి) నావాక్యంబులునీకు నచ్చవునా?

దుర్యోధ—తాతా! రణముమాట.

ద్రోణ—ఘోరతరభర్మచూత్రము । కంతమునొక్కకు పోననుండతన
చం॥ ఘోరవచనావ్యయిల్ విరునె । కన్యముశోతాగు నొక్క కన్య చా
కన్యనవమరుధ్వమత్ చెప్పు । గంటవిభంబున మోగిగూత పో
రంగు నయంబు కొలుపు । రంజునావ్యయి నచ్చనేకనా.

భీష్మ—నీవుచెప్పినది సత్యమే.

(యుధిష్ఠరాదులు పోనేశింతురు.)

యుధి—తాతా! నీకీగతికల్గినదా? యింకమమ్ముల నీతిపథ బు బెట్టు
వారెవరు.

యుధిష్ఠరా! విచారముబొందనేల.

కం॥ విధిదాటగ శక్యమేరికి

మదినాంచితల వలదునేల । మూలయములీజే

రుదుధర్మము న్నాంపదము

లదురుగుసీరాజ్యమందు । లచ్చియుక్తిన్.

అర్జు—తాతా! నీమరుమండభిమన్య కుమారుడు నీదురవస్థకై దుగ

స్థించున్నాడు.

భీష్మ—అభిమన్యా! భీష్మనిర్మల యశోకాంత నీవువరింపుము.

అర్జు—నానిదీవింపుముతాతా?

భీష్మ—నిరతంబు కృష్ణకృపారసంబు పొప్పిల్లుగాక. (దుర్యోధనుడెస
గాంచి) వీరోచిత శయ్యవిధానము నాకిమ్ము. నీవలఁగాదు.

అర్జునామతంబు నీకెఱుంగయా?

అర్జు—చిత్తము. (శరోశధానమొనర్చును)

భీష్మ—పానీయము పానీయము.

దుర్యో—స్వచ్ఛపరమశేలఘనతర । సలిలవాంఛ
గల్గెనాభీష్మ.

భీష్మ—యోధుకు । ప్గుణుండె

తగినజలమిచ్చిచేయును । దావాశాంతి.

దుర్యో—ఆకోరికనుడివిప జేయుటకు శిధ్ధముగానున్నాను.

భీష్మ—పాతాళగంగ కావలయును.

దుర్యో—దుస్సాధ్యము.

భీష్మ—అర్జునా!

అర్జు—పానీయమిదిగో. (అని శరసంధానలబ్ధ పాతాళగంగనీదును)

భీష్మ—దుర్యోధనా! అర్జునశరనై పుణ్యము గాంచితివిగా! సంధియొన
ర్పినశ్రేయంబు. మిత్రులారా! మీరుమీస్థాధనంబులకుబొంప
నేభగవత్ప్రభావ లగ్నచిత్తుండనయ్యెద.

పాండువశిబిరము.

అర్జునప్రవేశము

అర్జు—సీ॥ కన్నతండ్రితెఱంగు ♦ కష్టంబులంజెంది

విలువిద్యనేర్పికు ♦ శలతనిచ్చె

తాత తాతాయని ♦ దగ్గరజేరిన

। పేమపూరితమహా ♦ రిపులకథలు

జెప్పివీరరసంబు ♦ చెవులలోబోసి శూ
రాధివరులనుచు ♦ రాజలోక

మందుపేరునిలిపె ♦ హావభావంబుల

మాక్షేమమేగోరు ♦ మహితశక్తు

తే॥ సీ॥ ఉతడుదివికేగె దానికే । నగుదుకార

ణంబు రాజ్యలోభంబుచే । నాకజలధి

సుతుశిఖండి ముందిడిచంపి । తతులవీరి

గణముశోచినధర్మ ॥ ౪ ॥ దనమనగ .

మాయందలిపక్షపాతముచే నీమరణరహశ్యంబునునువ కఠినాత్ముండనై
నిన్ను చంపితిని.

కృష్ణుడు పోవే శింశును.

కృ—బావా! విచార పూరితచిత్తుండనైతివేమి.

అ—అ?

కృ—కారణంబు

అ—భీష్మవధయే?

కృ—రణంబున జితులు, విజయులు, క్లుంచుదురు. అందరుమరణిం
తురు. దానకై వగవనేల.

అ—ధర్మయుద్ధంబున పా్రిణంబుల గొనవచ్చును. పా్రిణంబులర్పింప
వచ్చునుగాని, మృషావీరుండనై పితామహునర్థవనిత ముంది
డి ననితావిధంబునంజంప సంతోషంబుక్లునా?

కృ—‘యేనకేస పృథ్వాయేనమారయేద్దిపుమాణవే’

రోగవారణనై ద్యస్యనయేకం క్షపజంమతం.

యనులోకోక్తివింటివా?

సీ॥ పగవారిసేసల ♦ పగగూర్చునవ్వని

యతుశక్తియటంచు ♦ హడలినావో
 సింహగర్జనతుల్య ♦ సింహస్పృహదయవీత
 దైర్యుడంచెప్పని ♦ తలచినావో
 యెవ్వనినామంబు ♦ కవ్వడిపారుష
 దంతిసింహంబని ♦ తలచినావో
 శంఖారవవిజితా ♦ శౌధిపతియంచు
 నెవ్వనితలచితి ♦ వీపుమదిని

తే॥ గీ॥ భీమగజశృంఖలంబు న | ర్వేళచరణ
 ఖగ్గవిజితధర్మసుత న | త్కర్మభటుషు
 యెవ్వడోవాడు నీపుణ్య | మేమొకాని
 నిధనమర్మంబు తెల్పెర | జేజితుండు.

అ—చ॥ జయములభిలష నిమ్మరణ | సంహరణాఖిలసైన్యవర్గ భీ
 మయమతనూజులాది ముద | మందగనిమ్మరణోర్వ భూపతుల్
 జయజయ ధర్మరాజమము | చంపకవీరుమటంచు వేడుతార్
 భయముననిందపోవునొ సు | పర్వనదీసుతు జంపదోహినై

మతియు కృష్ణా?

ఉ॥ పొట్టకుపేమసాగరు సు | పూజితుజంపెను కీడినిన్ను నే
 స్ట్రాల్లదుగ్ధితుంచడిగి | యిస్సినొపారుష ముండెనేశివుఁ
 మొట్టినవీర్యశౌర్యములు | పూడెకీటి వృధాభిమానియన్
 కట్టయశంబుపోయెనిక | కాల్పనెకృష్ణమదీయ శౌర్యమున్.

తూత్రంబను నామంబున చేయరానికార్యంబుల నాచేజేయించితివి.

కృ—పిచ్చివాడా!

నీ॥ మదహారిశంకరు ♦ మదవృద్ధకరమార

శస్త్రాలనింపడె ♦ చాటునిల్చి

సుందోపసుందా సా ♦ సూయచిత్తమదన

రూపంబుచేచంపె ♦ లోకహితము

బ్రాతృకలహముల్ ♦ గాంచదానక కృష్ణ

కపకీర్తిగల్గెనే ♦ కాంతరూప

ధారణంబున పంధ ♦ తిప్పెనసరియైన

జయవాంఛయత్నింతు ♦ జనులువిదులు

నలదుదుఃఖంపభీష్ము చం । పనఘమబ్బు

నంచుమార్గముగాంచరు । నరులుఫలమె

గనుదురిదియెర్గియడ్డొబు । జనునుచేయ

ఫలమునై రినాశనరాజ్య । పదవిసుమ్ము.

అ—నీమతంబునుబట్టి మార్గంబేదియైనసరియే రాజ్యనండ్లపనంబుకర్త
వ్యమంటివి. కాని రణంబేనాశనరికాదు. అందులోన ధర్మయు
ద్ధము.

కృ—అభిమానపిశాచంబు నిన్నింక విడువదుకదా! చంపువాడవు
నీవా! చంపబడువాడు భీష్ముడా! నేబాధించిన వేదాంతమంతయు
బూదిగల్పితివా?

అ—బావా! వేదాంతమధ్యసించుట దాని నాచరణయందిడుటయును
విషయంబులు వేర్వేరు.

కృ—పోయిసాహూదరి సుభద్రచూతుమా?

అ—సరియే.

(ప్రధమాంకము సమాప్తము)

పద్మవ్యాహము

ద్వి తీ యాం క ము .

[ప్రవేశము—శకునిదుర్యోధనులు.]

శకు—దుర్యోధనా! ననెడచ్చటికిఁ గొంపోవుచున్నావు.

దుర్యో—మామా! రహస్యవాక్యమొక్కటి నీతో చెప్పదలంచుకొని నిర్జనప్రదేశమునకు దీసుకొనిపోవుచున్నాను. అంతకువిశేషం బేమియులేదు.

శకు—అంతటి మహారహస్యమేది.

దుర్యో—తినఁబోవుచు రుచియగుగేల? నీతో వచించుటకేకదా నిన్ను దోడ్కొనివచ్చితిని.

శకు—ఐన నాలస్యంబేల?

దుర్యో—చెప్పెదనువినుము. మనదుర్భాగ్యముచే మహాయోధుండగు భీష్ముండుగతించె. ఇంకనేనలనడిపింప దగుండనాధపదవి నలంకరించుట కర్హులెవ్వరాయని యోచించుచుంటిని. చిననాటినుండియు వికృమవిద్యలందు పాండవులనెల్లర సమీపంబుగా శిక్షించియుంతవారిగా నొనర్చిన యసమానవీరుండు దోణుండు అలనాడు ప్రదర్శనశాలయందు దుర్యోధనినికై కీడిపై డీకొనితన సర్వస్వమునునాక్రివినియోగించుయోధానుయోధుండు కర్ణుండు. వీరిలో నొకరికొకరు తీసిపోవువారుకారు. ఇప్పుడిద్వరిలో నొక్కరు నధినాథునిగా నెన్నుకొనవలసియున్నది. ఇందునీమ

తంబేమి?

శకు—ఏమి! నీకుపిచ్చపట్టినదా యేమి? కన్ఠండున్నచో నల్వరుద్రోణులపెట్టు. అదియునుగాక ద్రోణుడన్నచో చిన్ననాటినుండియు పాండవ పక్షపాతియింటభుజించి యింటివాసముల లెక్కించి నట్లాతడిప్పుడు మనకు స్రతికూల కార్యక్రమంబుగూడ ననుసరించిన ననుసరింపవచ్చు. అలనాటినుండియు కన్ఠండు మరకై పడినప్పోన్నియని యెన్నదగునా?

దుర్యో—అగుననును, నిక్కువమే నచించితివి.

గీ॥ కారవాన్వయ బీజంబు గంగసుతుడు

చనిన సేనాధిపత్యంబు తనకు నీకు

కన్ఠహస్తంబులం దిడు కారణమున

కిన్నిగొని ద్రోణుడే రీతిపూన్క గొనునో॥

శకు—ఇంకను నీకావిచారమేల? కర్ణునితో పోల్చుటకు ద్రోణుడెంతవాడు. వలయునేని పాండవ పక్షంబునవానిని బోరనిమ్ము. ఒక్కద్రోణుండుకాదు అట్టివారుపదివేలమందిద్రోణులబోరనిమ్ము ఊణకాలంబున జయలక్ష్మీ కర్ణుని వరింపకమానదు.

దుర్యో—కీడెంచి మేలెంచుమనికదా పెద్దలుచెప్పుదురు

శకు—ఐన?

దుర్యో—ఐన మరేమియులేదు. పక్షద్యయంబులరెంటిని జక్కగనార. సియేకదా! యెట్టికార్యము నేను యొనర్చవలయు.

శకు—ఈశత్రుశ భువనంబులును దలక్రిందులై న పక్షమున మనయత్నములు తార్కారగును. పక్షాంతరమున నట్లే నను మరొక్క

సారి యుధిష్ఠిరునితో జూదమాడునెడల ములలవానిని జోగిగా నొనర్పవచ్చు. అతకి జూదమందు గలయాశక్తి యింతయంత

కాదు. ఇట్టి ఘోరసంగ్రామరంగమందైన నాతని ద్యూతమున
కాహ్వనంబొనర్చినచో నాతడు తిరస్కరింపడు.

దుర్యోధ—

శా॥ గాంధీవాధ్యుడు, క్రీడి, యింద్రజుడు, వీరేశంబరారాతి ను
ద్దండప్రభుచే నీల్లజేసిన మహాద్వాముండుఁ గౌమూదకీ
చండప్రస్థుడు శక్తియుక్తగదచే చాలంగ భీముండును
దండంజేరుచు రక్షణల్ జలుప దీత్కార్యంబు సిద్ధించునే ?
సిద్ధించుటయే దుష్టభంబుగాని సిద్ధించినపక్షమున నాతనిద్యూత
మునకీడ్చుటయొక మహాకార్యముకాదు.

శకు—అందులకొక్క యుపాయమున్నది. అద్దానిచే మన పన్నాగం
బులు ఫలితంబులు కావచ్చు.

దుర్యోధ—అది యెయ్యది ?

శకు—చెప్పెదను వినుము.

ఉ॥ “ ధర్మజనెవ్వడేని నిశితాస్త్రపరంపరచేతఁబట్టి త
త్కర్మమెఱుంగజేయుటకు గైకొనివచ్చిన నాదుచెంతకు
నిర్మలవృత్తినాతనికి నిత్తున హీనధనంబు; వానిని
బేర్చిని సర్వసేవలకు నేనొసరింతును దండనాథుగా.”

అనుచు నీవొక్కప్రకటనంబుఁ గావించిన పక్షమున నెవ్వరించైన ధనాశచే
వానిఁ గొనిరాకుండునా? కావున సదియేమనకు గర్తవ్యము అట్లుపైన
వానిని ద్యూతంబునకు బిలువవచ్చు.

దుర్యోధ—అటులనేయొనర్చెదను. పోదమురమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయరంగము.

[ప్రవేశము—కృపాశ్వత్థామలు]

కృప—బావా! విశేషంబులేమి?

అశ్వ—ఇంతకును మహావిశేషం బొందుకలదు. అదియెద్దంటి వేనిచెప్పె
దనువినుము. శుభంబున కారారాజు కన్గంబొసంగకుండుటయు
నశుభంబునకు గడంగుటయు మహావిశేషంబులు.

కృప—సరి సరి! దేవతలకు పంచాంగము జెప్పదవాయేమి? ఇది
యేనెఱుంగనిదికాదు. కాని, రాజ్యలక్ష్మినా రారాజునకుబట్టి
యిచ్చెదనన్న కర్ణఙ్గెల్లుపోరుచున్నాడో?

అశ్వ—కం॥ దక్షిణ గోగ్రహణంబున

దీక్షింపమె కర్ణశక్తి; వినియుండమె త

ల్లక్షణము సాయకంబున

శిక్షింపగ నరుల? వేరెచెప్పగవలెనే.

ఉ॥ గాండివమూని పార్థుడరుగన్ సమరంబును సేయలేక పా
రంజాకొలావులేక? నిజలక్ష్యము నేటికివృద్ధిబొందనే?
చండతమాస్త్రకీలల బ్రశస్తగతిన్ రిపువర్గమూప్పు య
గ్గాండివీతడా యెదురుగనిలచున్ సమరంబుచేయగన్.

శా॥ గాండివకర్వణ మాలకించినను నిక్కంబొతినిన్ జూచినన్
గుండల్ ఝల్లుమనంగ గర్ణఙ్గెలురాకుండున్ గృప్తవేడశీ
దుండున్ సారథి కృత్యమూనునెడదా జెల్వొందుచో గీడి కె
వ్వొడోసాటిక? కర్ణకృత్యమును జెప్పన్ వాంఛింతబానాకో.

కృప—అగునగు నదినిక్కు నమేకాని వాడు సభాస్థలిని తనమానంబు
గాపాడినంబులకంగాధిపతిగానొనర్పించుటకు కృతజ్ఞుడతగానొ

నర్తునన్న కార్యము సఫలంబగునాయని శింకించుచున్నాడను.

అశ్వ—తాతా! ఇంకను నీకుశంకయేల?

ఉ॥ ధర్మము పాండుపుత్రులది తద్దయువానికి దక్కుభూమి; దు

ష్కర్మము వీరిపక్షమున గాన పరాజయ మబ్బువీరికి

కర్మఫలంబుమీరగ నొకండును శక్తుడె! దైవమన్న నీ

కర్మఫలంబకాడె? రథికాగ్ని యింతగ చింతచేయవే?

కృపు—అదిగో! దుర్యోధనుడిటకే వచ్చుచున్నాడు.

(దుర్యోధనుడు—ప్రవేశించును)

కృపు }
అశ్వ } —మహారాజా! స్వాగతము.

దుర్యో—అయ్యా! రాధేయుండెందున్నాడో మీరెరుంగుదురా?

(తెరలో)

ఉ॥ సంధియటన్నమాట ననిశంబును భీష్ముడు బోధచేయు;గ

ర్వాంధులతోడ సంధియెటులబ్బును? కారవనేత తండ్రియా

యంధుని వాక్యముల్ విన ననాహమే ఘటియిల్లుగాని త

త్సంధి కొడంబడం దలపజాలరు దిగ్విజయంబు చేకురన్.

కృపు—అయ్యది రాధేయునికంతస్వరంబు తెరంగున వినవచ్చుచున్నది

(కర్ణుడు—ప్రవేశించును)

కర్ణ—అబ్బబ్బా! యీసంధిమాట వినజాలము. పాండవ పక్షపాతి

యగు భీష్ముడెంతచెప్పినను సంధియొనర్చు కొండనియేకదా?

తనకు వారలయందుగల యభిమానము సర్వము నిష్పాడు ప్రక

టించుచున్నాడు.

దుర్యో—అది నిస్సంశయము. కాని యావాక్యములు పదేపదే రెట్టిం

చుటవలన ఫలితమేమి?

అశ్వ—యేమి? భీష్ముడు పాండవపక్షపాతియా? నీవుపాండవద్వేషివా?

కర్ణ | — నిస్సంశయముగా నట్లులే.

కర్ణ—అతడొక్కడేకాదు. నీవును నీతండ్రియు నట్టివారే! అట్లు కాదేని
మే॥ అభిమత్యుడరుడే నీజనకుడాస్యంబందు తానుండి నై

రి భయోత్పాతగ భీరూపముల నుర్రీనాధులం జెండి, య

స్యభృతోద్రోక మహత్వసంహరణ సదావ్యపార లగ్నాత్ముడై

య్యభిమత్యుండు చొరంగవ్రాహ్మహమునసేయన్ లేదెమార్గంబుతాన్.

మఱియు నెన్నట కిన్నియన్నియనియా? కొరననాయకుని యండదలదా
చికొనియుండియు నాతని సాధునిపై గలపేరిమ . యంతయంతయనడ
గునా?

శా॥ ఇంటన్ మెక్కుచు నింటివాసముల లెక్కించెన్జుమీ యన్నటుల్

కంటంబుల్ ఘటియిల్ల నీన్వపతికై కార్యంబులన్ జేసి; నీ

కంటన్ నిష్పలబోసి కొన్నఖిలుడా! గై కొందునేనిన్ను? నీ

కంటెన్ మూర్ఖ శిఖామణిల్ గలరె? లెక్కల్ చేయగా నేటికో.

కర్ణ—నీవలె నీజంబగు కార్యములొనర్చుటకు బ్రాహ్మణుండనుకాను.

నీ॥ ఇందుగ్గుచు చందురుఁ ♦ డీవంచు నీచుని

నుతియింపగా ♦ బాహ్మణుడనుగాను

ఒకరి విత్తముచిని ♦ యొకరికినుపకార

మొరరింప ద్విజుడనై ♦ యొప్పుచుండ

దీనతయొప్పుగా ♦ కేహియన్ యాచింప

సధమ విప్రుని ♦ జన్మ నందలేదు

శాంతమంచువసించి ♦ శత్రువులను రహ

శత్రుంబుగా గూల్చు ♦ ద్విజాతుడ నొకా?

గీ॥ కాని రాడ్వంశ । దీపమై రాజులంగ

సరిభయంకర మాపమై । యలరికవచ

కుండలములతో । బుట్టిన చండశాస
నుండుకర్ణుండటంచు । నీవుండుబీతి॥

మణియు.

గీ॥ స్వచ్ఛ మైనట్టి । గంగలో జన్మమంది
యల సుయోధను । డంత రాజ్యాధిపతి చె
లిమిని గైకొన్ననాతోడ । లీలనీవు
సాటిబొందగనేర్తు । యేజన్మమందు.

అశ్వ—ఓరోరీ! నీవేమియో మితిమించి పేరీలుచున్నావు. ఇక నువ్వే
చేయరాదు. ఏమనిచెప్పుచుంటివి? నీవుద్విజ్ఞుడవు కావనియా!
బాను నీకుద్విజ్ఞత్వమెల్లు ఘట్టిను?

నీ॥ వేదాన్తమెల్లను ♦ విశ్వమంతటబోధ
చేసి మిమ్మోము ♦ మాచేతగాదె?

కర్మమయంబైన ♦ క్షౌతలంబెల్లశా
సించు భూసురుడు ♦ భూజించుమిమ్ము
బ్రహ్మలోచ్చిష్టంబు ♦ బ్రహ్మాండమంతయు
సనువాక్య మెన్నడు ♦ వినవెనీవు
భూసురమహిమచే ♦ భూతలంబంతయు
పారితంబన్నట్టి ♦ పలుకువినవె?

గీ॥ ఇంతమహిమగలట్టి । బ్రహ్మేశునంత
తినిజననమొందు । సద్గతియొనర గలుగు
నొక్కొక్కయెన్న । డేనియునీకు? నొక్కొక్కలుక
వచ్చునెన్నటి కైన । లభ్యమ్ము కాదు.

గీ॥ విశ్వమంతయు । సృష్టించి వివిధచిత్ర
లీలలను పాలనము । చేయుచున్నట్టి
బ్రహ్మకులమందు । జన్మంబు లభ్యమాన

నిన్నుబోలిన | నీచులకెన్నడేని.

మఱిసీవిషయము నీవతి జాగరూకుండవై యాలకింపుము.

కం॥ అన్న బ్రాహ్మణులందున

నెన్నకు ద్వేషంబుగలుగు? చిక్కున మపే

సన్నగిలు నతనిజీవం

బెన్నగమరణించు త్వరగహేయపులీలన్.

గీ॥ అంత్యకాలంబునందు | బ్రాహ్మణులపైన

ద్వేషమబ్బెనునీకు | నందియము లేక

రుజము చెడియెడి | కాలానకుక్క మూతి

పిందెలనియెడి | సామ్యంబు పొందుపరుప.

కర్ణ—ఇకచేయగలిగిన దేమున్నది? లంజనులంజయనిన నీతల్లిలంబు;

నీవారందరులంజయెయన్నట్లు నీయందుదోషారోపణగావించిన

పునుతద్దోషంబు వాపుకొనుటకు బ్రయత్నింపక యెదుటివాని

యందున్నవియు, లేనివియు, పదిదోషములగల్పించిగుప్పుటయా?

అశ్వ—(తనలో) ఇంతవరకు నుపేక్షయొనర్చితిని, ఇకనుపేక్షచేయరాదు.

(ప్రకాశముగా) ఓరీ! రాధాగర్భభారభూత; ఏమిరా! వదలు

చున్నావు! ఇంతవరకు నేమియోయని యూరకొంటిని ఇకయూ

రకుండరాదు.

ఆ॥ వె॥ ఇంతదనుకనింక యేమేమొయని యూర

కుంటిగాని యిక మఖోనియడ్డ

మైన శంకరుండుగాని యూరికయుండ

నీదుశిరముఁ గూలనేయువాడా.

కర్ణ—ఈప్రలాప వాక్యములకేమిలెమ్ము. కాని, నీనోరును గట్టిపెట్టుకొ

నుము. లేకున్నయెడల నీకుదురంతమువాటిల్లు.

అశ్వ—ఓరీరీ! మూఢా! నన్ను దూలనాచుటకు నీకెంత ధైర్యమబ్బిన

దిరా! కాచికోమ్ము. ఇది నీకాసన్న కాలము.

మ॥ ననుదూషింపగ నూరకుంటినిర । కణ్ణా! మధురున్ దూలనా

డిన నీనాల్కను కండకండలుగ ॥ ఖండింపంగ దోషంబే? మూ

ర్థనినున్ పైతునె? మచ్చరానములచే । గాల్పంగ పైరింతునే?

జనకున్ దూలిన నిన్ను । వీడికయె యస్వాహతమున్ గూల్చెదన్ .

కర్ణ—ఈప్రలాప పాత్రములకేమి? చేయనేర్చవేని క్రియాపాపమున

జూపుము. జల్పితముల నలచ బ్రయోజనమేమి?

అశ్వ—మాటలతో పనిలేదనుట నేనెఱుంగకపోలేదు.

గీ॥ గార్ధభంబులు దండిత కారణమున

గాడె కార్యంబునర్చును నీకు

దండనమె ముఖ్యమంచు శుద్ధాంతరంగు

డైన దోషజడరుగడే? జ్ఞానమునను.

దుర్యో—ఇక మానమూనిన లాభము కాన్పింపదు. ఓ అశ్వత్థామ క

ర్ణలారా! మీరన్యోన్యవైరమును మాన్పుకొనుడు.

అశ్వ } —(సరోషులై నిలచియుందురు.)
కర్ణ }

దుర్యో—మనమిక నిష్క్రమింతము.

(అందరు నిష్క్రమింతురు.)

ద్వీ తీ యాంకము

స మాన్యము.

పద్మవ్యూహము

తృ తీ యాంక ము .

(శయ్యాతుడై యభిమన్యుడు—ప్రవేశించును)

అభి—(మెల్లగలేచి నిట్టూరుపువిడిచి) అయ్యా! రణరంగమున చరించు నాకీచలయేల.

ఉ॥ నైరుల ఖడ్గతీక్షణమున ! బారగదోలి యశోవిరాజి తాం
గోరు సృశీర్షరత్నకిర । ణోద్వలపాదము శూరదేహముల్
వీరరసప్రధాన గత । భీరుకిరీట పతాదికర్కశా
సారమదేభదంత శర । సంగతబాధము ద్రోక్కుకుండనే.

నాపాలిటికి భీషగవ్వరుండను చుముండై వచ్చి బాధానివారణ నెపంబున నన్ను చంపుచున్నాడు.

సీ॥ శంఖరసములు గాం ♦ చ సమరవీరని

హారకాంక్షితచిత్త ♦ మాన్యవంబు

భంగినలలకల్గి ♦ నై రాగ్యకోధంబు

లావరించునుశాంతి ♦ యడగిపోవు

నాగఘోంకారస ♦ భోగనాయకకృత

ప్రోత్సాహవాక్య సం ♦ పులికితాంగ

రక్తవాహిని ప్రణ ♦ రాజి జిమ్మునిదుర

రానీదు వచ్చెనా! రాజశీర్ష

చేదనాసక్తవీర భూ ♦ చిత్తభయద

సింహగర్జన తుల్యమై • చెలగురవము
 చెరచుయెప్పు శయ్యనువిడి • శీఘ్రగమన
 తురగయుతుడౌచు నైదుల • దుగ్గించువాడ
 ననుచు చింతింప కన్నుల • కునుకులేదు.

ఇట్టిస్థితిలో విధివశంబున నిన్నరాత్రి నిదురజెంద వింతకల యొందుగాంచితిని. రణంబున శత్రుసేనల దున్నాడుచుండ హాటక కమలమొందు నాసమీపంబున నిల్చెనట. దానిలో సుందరవిజితమార దయితాకార యగు నొకవనిత నిలువంబడి నాకై చేసన్నజేసెనట. సుందరవదన దర్శనామృతాభిలాషినై భాతృవృత్తల పితృపుత్ర పరిత్యజించి యాసుండ రిజేరినట. ఆమె ప్రళయకాల చండికారూపయై వన్ను గబళించెనట. ఈకలకర్ధమేమియో. కలకర్ధముండునా. అయిన నాలోనేచింతించెద చండిక ప్రత్యక్షమగుట మృతి సిద్ధమగుట సత్యంబు. అది క్షేత్రమందునా! వనితామోహనాస్త్రంబుల కెరయై జీవంబులబాయుట కిరీటి పుత్తునకు యూర్వశి సౌందర్యాగ్ని శలభం బాత్మకాకుండ రక్షించిన గుడాకేశునకు పుత్తుండనై కేశవభాగినేయుండనై రమణీదృక్పాతంబుల వినాశితబుద్ధి జనితోన్నాదుండనై యమగేహంబునకేగుదునా. అది యసంభవంబు. ఓసర్వేశ్వరా! నాకు మరణంబే యాపాదించునెడ రణంబున భూలుర వై రిశిరోమధ్యంబున వీర, పురుష రక్తనాళనెవత్ రుధిర్ద్ధాభామిని నాకాయంబు జీవరహితస్థితి నిద్రింపయనుజ్ఞ నిమ్ము. కాంతాకరతలరాగ రక్తతలంబున మరణింపవలదు. పరిమళ సుగంధి ద్రోవ్యశోభాయన శిరోజమహిళాఖ పద్మయుతసరసీ మధ్యంబున బో నేగోరను.

[ఉత్తర— ప్రవేశించును]

సతీయిటుకూర్చుండుము.

ఉ—నాథా! సేమమా? గాయమెట్టులున్నది.

అభి—వామహస్తంబు గుణయుత దక్షిణహస్తంబును కర్ణసామిప్యము ను పొందుమునుచున్నది.

ఉ—నిరతంబు కదవవార్తలేనా! కొంచము మానుచున్నదా?

అభి—సంగ్రామమున్నంతవఱకు భీరువృణాబులు మానవు.

ఉ—నాథా! కొంతసేపు నిద్రింపును. (యని విసురుట నభినయించును)

అభి—(కన్నులుమూసి) (తనలో) వనితకు వశియన నెంతయభిమానము. అరరే! యీప్రేమయే నామరిణంబునకు కారణంబగు నేమొ.

ఉ—(కన్నులనీరునించుచు) కలలు నిజమగునా! నాధునొంటిరిగ తస్కరబృందము దృఢచేన చాలవిచారముగానున్నది. (అటునిటుపొర్లుటజూచి) నాథా! నిద్రొప్పుటలేదా?

అభి—నీ! చల్లనిగాలిలేనియెడ విశ్రాంతిక్కనా? నీవేదియో మనంబుననిడి నాసేవమానితివి.

ఉ—నాథా! యేమియులేదు (అని విసరబోవ)

అభి—వనితా! వలదు నీమనంబేదియో చింతదగుల నాకెఱుంగరాని చింతల యనోయ్యనృ హృదిస్థరహస్య దంపతీ మనోవైకల్యమగు చింతలగల్గ నీకంచిగరుడసేవయేల. వలదు నీవనౌసరంబుగ శ్రీమజెందవలదు.

ఉ—నాథా! నాపై కోపమునచ్చినదా?

అభి—బేలా! కోపమేలనే. నీకెఱుంగరాని రహస్యములు నాకుండిన లేకపోయినను నాకగోచర రహస్యములు నీచెంతగలవు. నాకుంజెన్న వెరచుచుంటివి. బలవంతముగ నీరహస్యముల నెఱుంగ నాకేల.

ఉ—శరీరంబులువేతైన మనంబులేకమైన నన్నిట్లు మాటల వీడింప న్యాయమా.

అభి—అమాటనే నేచెప్పవలయునుకదా!

ఉ—నాకేమిరహస్యములులేవు.

అ—అవును నాకు తెలియజేయు రహస్యములు లేవని నీవు వేఱుగచె

ప్పవలయువా! నేనెఱుంగుచును.

ఉ—నాపై మీకీయనుమానమేల కల్గవలె.

అ—అనుమానమేమున్నది.

ఉ—లేనియెడ నీవాదమేల.

అ—రహస్యము నీకుగలదనువిషయ మనుమానముగాదు సత్యమే.

ఉ—వీరియు సత్యమునగువాక్యములే మాబోంట్లు పలుకవలయు.

నాగుట్టువెలిబుచ్చిన మీకుంబ్రియముగానేరదు.

అ—దాని నేవినగోరుచున్నాడ.

ఉ—నాథా! నిన్నరాత్రి

అ—అరహస్యము నేనెఱుంగుదు. కాని నీవుగై ర్యము కల్గియుండును.

(సుభద్ర) రోయుచు ప్రవేశించును.

అభి—అమ్మా ఈసంభ్రమం బేమి

సుభ—నాయన యేమున్నది. పాడన పుంగవుండు కౌరవమూషికా కృ

ష్టుండగునట.

అభి—అమ్మా నీకెవ్వరు చెప్పిరి. నీవుపొర బాటున వింటివేము. నీకు

ధర్మజ్ఞానమై ధర్మము పేరి మయు సందేహ మాపదించియుం
నుడు

సుభ—కాదు బాలకా అది నమ్మదగిన మాటలే.

అభి—అట్టులనా. దోగ్గ.

చం॥ వనము దివాకరాగ్ని సమ । బాడబకిలల పొట్టనుంచుటల్

వనదము వాయుసంతతుల ! బారగద్రోలుట వహ్నికీలలన్

మనమున భీతివీడి శల | భంబునిజోదరమందు నిల్చుటల్
మనుజపతిక యుధిష్ఠను స | మర్చణజేయుట తుల్యమాఖలా.

నుజీయు

ఉ॥ భీమగదాభి ఘాతములు | వెన్నకు జింకెనొ వీర పార్థ సం
గామి కళాధురంధర శ | రంబులుమాసెనొ మాదిరి సూనవీ
రామితవాజికౌశలము | హైన్యముజెందెనొ కీడి పుత్రితే
జోమరక్తిచందిరికకు | సంతముగలెనొ దోణుడిట్లనన్

ఉ—అమహాత్మునకు గీడుగ్గుట విచారపేతువే

అభి—బేలా నీవుకూడ విచారమందెదవేమి నూయమ్మ విననది పొర
బొటగును.

సుభ—నే వినినది పొరబొటకాదు. చారుడు పెల్లినాడు

అభి—నీమని

సుభ—చ॥ శరణలశాయిభీష్ముడిక | హైన్యమునేరికొసంగనొసురా
సుభ జయశక్తి శాలి దోణుడువి | శుద్ధచరిత్రుడు పార్థగర్వముల్
విరులతెలుగు దుర్నిపు రెపు | భీకర కర్ణుడు నేరికిర్తు భీ
కర విషయంబు గాన రెపు | హైన్యము వానికొసంగు దంచనన్
దోణుడు గృహీతసేనానాయకుండ ముగ్ధురణంబున కౌరవనాథునకు
దృష్టిజేయఁజేమి పద్మపూజా మునుబున్న రూపగిం . ప్రిదలంచె

అభి—పద్మపూజాంబు నుచ్చేదించు నాంకితిలేడె!

సుభ—కర్ణుని విచారమేల. కౌరవ హోర్నహతుడై త్రిగర్తవతిను
శర్మ నీతింజిగి నెంబునకు నిల్వె.

అభి—భీముడులేడా.

సుభ—తక్కినవారుగల్గినను లేనివారె. వానికి పద్మపూజాము భేదిం
చుటెరుంగరాదు. అదియుగాక దోణుడు శరవ్షంబు గురిపిం
చుచుండ మనవారు.

సీ॥ దోణబాణంబుల ♦ దులయాకీరీటి శ

రములున్న బాగు చ ♦ లంబునిలుచు

యేకడనున్నాడొ ♦ యేర్పై నపోయి మా

దుస్థితి నెరిగించి ♦ దోడితెండు

పద్మహాపవ్వాహ ♦ భారంబుదొలిగింప

శక్తినేరికిగల్గు ♦ శిర్వజేత

సుతునికో వానికో ♦ యతులవిక్రమరణ

కోవిదహనన ♦ కుపతిగణుడు

దోణునకెరుంగ నొగాక ♦ రోషరక్త

నయనతీవ్రశరాసన ♦ సరిసుభక్తి

ఖండితాఖిలశిర్షుడు ♦ గదనుగాల్చు

భీమునకులాదివాండన ♦ వీరులలుగ

లెక్కయే దోణనయనాగ్ని ♦ వీలకీలను.

అనిపల్కుచు రణోన్ముఖులైరి.

అభి—అమ్మా! నాకునమ్మకములేదు. అజాతశత్రుండజాతభయమును
కదా?

సుభ—వత్సా! ధర్మజుగను బోదరియుతుండై దోణునెదుర్కొనబయ
దైర దోణుండు నీపెదతండ్రికి మ్మామిచ్చు తెఱంగున కొంచ
ముతోవనిచ్చి వారు బోవారగానె యయశముబంధించె.

అభి—కపటస్వభావా! పాతా!

శా॥ పద్మహామెరుంగనట్టి పితృత్వ । బంధించి గర్వంబుచే
పద్మరాతికుబోధ్యవృత్త ఖలునినం । భాతింపగా గోరితే
పద్మహామముదుగించిదోణుసహితుత్ । పార్థున్ సురుల్ లోకముల్
పద్మరాతికులాభి చంద్రుడనినన్ । భావింప దేకుందునే.

(తెరలో) ప్రతివారీ! సుభద్రేకడనున్నది. ఏమనుచుంటివి. యభిమన్య

గృహంబున గలదనియా?

దా) ప—అభిమన్యుకుమారా! గాయమెట్లున్నది.

అ—గాయమనకేమి. ద్రోణుండు వినాశనంబునకై దక్షిణహస్తం
బుపురికొల్పుచున్నది.

దా) —చెల్లెలా! ఎంతవనిచేసితివే! రణరంగవిషయములు వీనితోజె
ప్పితి వా!యేమి,

ను—చెప్పం చేయునదేమి.

సీ॥ ద్రోణ ద్వాన్ధ్యంబు ♦ దూలజేయగనర

శక్తిగలదె తనూ ♦ జబలచలము

ములుగాక రాక్షస ♦ ముష్కకాన్యముల్

కృత్రిమవ్యూహంబు ♦ చిత్రగతుల

న్న బింధువులైన ♦ పైబడకుండచొ

మ్మనశిలమానె ♦ మరుదులకును

యేరు మొక్కరమందు ♦ శేషశ్శూలుధర్మ

తనయురక్షించెడి ♦ మనుజుడెవడు

తే॥ గీ॥ గాననుడివిడిచియును ♦ కరుణచాచి

పోవుధర్మజు గొనినచ్చు ♦ కౌముదు

నుమనకున్నచొ ద్రోణుని ♦ కుమపునష్ట

కృత్ముల క్రీడిసుతుడని ♦ గంగవేరు.

దా) —దీనికే భామును బోతానా సరుపవలయునా? పద్మవ్యూహమె
ఱిగిన నిన్ను రథినినీ నేనుసాధిస్తే ధర్మజు గొనితేవలయు
నని తలంచితిని.

ను—అక్కా! నాటి సభాపరిభవంబున కతుల్యమైన వేటొకపరాభ
వంబు సమకూరిదా?

దా) —ఎంతమాటచలిసితివి. భారతవంశ పావనచరితన్మపాలకు భార్యనై

వీరక్షత్రియ వంశంబున బుట్టి. కడఁరంగంబునందున పరాభ
వంబు జెందుటయా? ధర్మరాజ శృఖలంబే లేనియెడల పాంచా
లీరేణుక కౌరవవంశ కమలాకరంబు నున్నూలింపదే!

అభి—తల్లీ! యేటికీపల్కులు. అభిమన్యుమారుడు సప్తాక్షుడై యుం
డ వీరవనితలు యుద్ధిపూరిమోచన్ద్రులై రణోన్ముఖులైరన్న శిర
చ్ఛేదముకాక వేటేమున్నది. గాయము మానిపోయినది.

ద్రా—బిడ్డా! రోగివాసికు రణంబేల. క్షుద్ర దోగి వాయుపాంచాలి.
గల్గ నీకశ్రమయేల.

అభి—అమ్మా!

చం॥ రణమున కీడిసూతిరపు | రక్తముగోలెను దోణగర్వమున్
నణగగజేయుఖడ్గమరి | నాశనకారి యధేచ్ఛమెల్లి ధీ
మనముననే మబొందు కురు | పాండవకీర్తుల దేలుగాన నే
రణమునమెల్ల నాశ్చరిమ | గానికగౌరవ ముంచుమాతరో.

ద్రా—శూరునకు రణంబేదొరకదా? ఇట్టి భయంకర సమయంబున
నాత్మహనికరంబగు పనులమెలంగనేల.

అభి—అమ్మా!

సీ॥ నీవేణిమ్మనీన ♦ నీచులనండింప

సమయంబుదొరకెను ♦ సంగరమున

పినతండివిషమున ♦ మృతిజేయయత్నించు

ఖలురజంపగపీలు ♦ కడనభూమి

మాయజూదంబున ♦ మూకై భవముగాగి

కట్టుగుడ్డలబంపు ♦ కఠినవృద్ధయ

మదముత్పంపగనేను ♦ సర్వదీపంబు

క్షమియించి పన్నుము ♦ కౌరవేంద్ర

రుధిరిపానకాంక్ష సింహ ♦ రోషయుతుని

గీ॥ వారణము జేయభావ్యమే । పంపుతల్లి

... క్రీడిజాణంబులేకావు । క్రీడినుతుని .

కోపమైనను, జాలును । గూల్పమనల

ననుచు తెల్పునువారికి । నతులశక్తి.

ద్రా—కాని నాహృదయ మేటికో శంకించుచున్నది. దుష్టుల సమయిం
చుటకు నీవు పోవలదు.

అభి—అమ్మా నీవీవిషయముతో పట్టుబట్టవలదు. నాహృదయంబు
రణోర్వికి పర్విడుచున్నది. తల్లిమాట, తృణేకరించెన నపఖ్యాతి
మాత్రము నాశిరంబున నిల్చుము.

సుభ—అక్కా! నీకీచింతయేల పోయి రణంబున తండ్రి రక్షించును.

ద్రా—నీకు బిడ్డవై ప్రేమలేదా!

అభి—యున్నదికనుక నే నన్ను శీర్షికాయుజేయయత్నించుచున్నది.

సుభ—అక్కా మన యత్తగాఁగోమి తననుతులకు వర్తమానమివ్వది.

చం॥ ఖలులయు సుపదల్ గొని య । గౌరమార్గముబట్టి చంపగా

బలుయశనంబులక జనిం । నైరులు కృష్ణకటాక్షముండటల్

చలమునదాటినచ్చితిరి । సంగరమబ్బెను జీవవాంఛచే

వలదు యశంబువీడ యము । నాటికిపంపుడు లేక పోవుడి॥

కావున నానుతున కదియే వర్తమానము.

ద్రా—నాకుమాత్రము మహంబాహ్వానలేదు.

అభి—శల్లీ నాకనుజ్ఞ నీయవా!

ద్రోణాగ్నేయ శరంబుల్ నాసమీపంబున శీతలబిందువులొను కాన
నాకు శలవ్రసంగుము నీశిరఃకంపనమే ద్రోణగర్వంబు నిర్మా
లించు రక్షణీయ పితృవ్య రక్షణంబగును నీ నెత్తివై కాదు
కాదు నీశిరఃకంపనంబువై పాండవులకు లభ్యమగునది స్వరా
జ్యంబొ పొడవస్వరాజ్యంబొ స్థిరంబగు. నీవాజ్ఞనొసంగకున్నయు

ధిష్ణిడుకూరులు దున్నెడరు దాన నర్వనాశంబగు వారితో
 న్నడైన మృతింజెంద తక్కుంగలవారు కూడ కాయంబులనీడ
 కృతనిశ్చయులుకారే.

ద్రా—సరియే వెళ్లుము. (అని యిద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

ఉ—నాథా నాదొకమనవి.

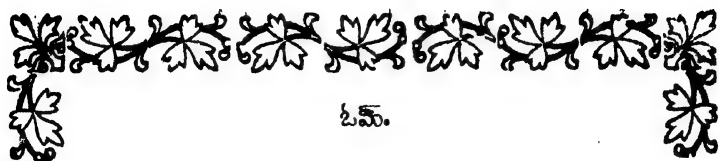
అ—అయ్యదెద్దియో నేనెఱుంగును కాని నేనోర్వజాలనందులకు
 జాలచిచారించుచుంటిని.

ఉ—ఏమియట్లనుచుంటిరి.

అ—తల్లియాళ్ల లేమిచే నెనెరుగుటకే బహుప్రయాసల జెంది యనుజ్ఞ
 బొందితిని కాన నే యుద్ధంబునకేగెదను. నీవు మాజనని వద్దకు
 పొమ్ము.

(ఇద్దరు నిష్క్రమింతురు.)

ఓమ్.

పద్మవ్యూహము.

చతుర్థాంకము.

—ఐఃఃఐః—

ప్రథమరంగము.

[ప్రవేశము—సంజయుడు.

సంజ—అహా! ద్రోణుడా పద్మవ్యూహము నెంతజాగ్రత్తతో బన్నినా ఊగదా! పిఠీలికంబేనియు నందుజొరగ నశక్యంబు (అటునిలు దృష్టినిగిడించి) ఏమది! సుమిత్రుండు సారథ్యముం గొనియుండ నభిమన్యులకు చంచలచందంబున చంచలుండై గురునిండికొను చు పద్మవ్యూహబేధన కార్యానక్తుండై పోటుచున్నాడు. అహా హా! కుత్తిడయ్య నింతజంకులేక వేవేల రణంబులంబోరిన ద్రోణాచార్యు నారిడా డికొనుట! (మరల పరికించి)

గీ॥ ప్రళయరుద్రునిబోలి తత్పద్మముఖము

నందుభీకరరూపుడై నట్టిద్రోణు

చిత్రభీకర శస్త్రాగ్నిచేనడల్చి

పత్నముఖమును జించెడిసార్థసుతుడు॥

అబ్బా! ఈతనిమహిమ మెంత శ్లాఘనీయము! ఏమది! ద్రోణుడట్టె నిలచియున్నవాడు. అభిమన్యుని శర వేగంబును సైరింపజాలకయే అల్లడే తలనెత్తినమాత్రాననే తాళఫలంబుల విధంబున తృటి

కాలంబుననే యనేకశీర్షింబులు నేలగులుటయు గుంభసంభ
వుండు నిముషనిముషమును విషత్తుం గాచుకొంటకే తన నామ
ర్థమును సర్వమును భారమైయుచున్నాడు. అదిగో! అభిమ
న్యుడు లోనికిజొచ్చినాడే! ఈతడెంత కేనియు సమర్థుడే! కాని
వై నేను యొనర్చునో జూచెదను. (నిష్క్రమించును)

2వ రంగము.

[ప్రవేశము — ధర్మరాజు, దుర్యోధనుడు.]

యుదిష్టిరమహారాజా!

గీ॥ అఖిలబ్రహ్మాండ భాండంబునైన జించి
దిగ్విజయమును గాంచెడుదీక్షగల్గు
సోదరులునల్వరుండగా జోద్యముగను
నేదురుర్యోధనుని చేతబడితివేల?॥

మతీయు

ఉ॥ చిక్కినమాట నిక్కువము! చిక్కినయంతలోబోదు

దిక్కువ నేయనెంచెడి! మతికా ఘటియిల్లెడు దుష్ఫలంబు నా
జిక్కినవాడ ఏ నెటులసేసెదమో! వచియింపు మింతకుకే
దక్కునె? నీదుశాణములు! ధర్మజ! నేటితో విడుజీవముల్॥

ధర్మ—ఓరీ! దుర్యోధనా! నీకుజిక్కి చచ్చెదననుమాట యసత్యము.

సీ॥ కామోదకీ * తివ్ర భీమగదాహతి

కారవేశ్వర! నిన్ను * గాల్చునెడ

శార్దూలదృశమైన * చాపకాన్వితుడింద్ర

శూతిసిగ్ధాల్పంగ * జూచునెడల

* నందకమ్మునుమించు * నట్టి తీవ్రాసిచే

కలువలు నిన్ను * మింగంగదలంప

బ్రహ్మాండభాండంబు * భస్మీకృతంబుగా

సలుప గీడిసుతుండు * చెలగునెడల

గీ॥ ఇటుల ధర్మజుట్టి * నీవేమిసేయ
గలవు? ఇంతకు * నీకుతత్కాలికముగ
దొరకినంతనె యిట్లు * మద్దోధ్ధతిగని
యొడలుదులిక * వరదుచునుంటివీవు॥

ఉ॥ దిక్కుల సజ్జయందుగొను ' ధిరులు నాదగుతమ్ములుండీ, పక్ష
జక్కగ గాచుచుండ భప ' సాయకవహ్నికి జిక్కనేర్తునే
దక్కునె తత్పలంబులు । వృధాగద నీశ్రమయెల్ల నింతకున్
జిక్కిననన్ను నీవిచట । జేసెడిదేమిటా? జూపుమియ్యెడన్॥

మ॥ రణరంగంబున శాత్రవాళిదునుమన్ రింజిల్లి సన్నటితె
చ్చినవాడనియు నిట్లు గర్వముల వంచినగనోపండు;దోగ
ణునిపాదంబులబట్టి వేడుకొని నన్ను సృష్టి తెప్పించియు
ట్లొనరింపకా త్రపయింతియేనిగనవే! లోకంబునిన్నెచ్చునే?॥

ఉ॥ తనకెగ్గుల్ బొసరించు పక్షమున భర్తజేరి వ్రాకుగచ్చి య
న్యనిదండింపగ జేయు చందమున నీవు న్నన్ను బట్టంగద్రో
ణుని ప్రార్థించితివే; మికార్యమిది? మాన్యుల్ మెచ్చుచందాన నీ
వననుంబట్టిన భావ్యమా; పరునిచే బట్టింప స్త్రీకృత్యమా.

దుర్యో—అగునగును నీవు కడపటినారి చెప్పినదానికి ప్రత్యుత్తరము
నీవనినదానిలోన నే యున్నది. నల్వరుసోదరులు నన్ను గాపాడు
చుండ నీవేమియొసర్పగలవని యా యడుగుచున్నావు. యంతియేగాని
నిజదోర్బలంబును నమ్మికాదుగదా! ఇట్టి భీరువును రారాజు
బట్టుట యనర్హకృత్యమని పరులచే బట్టించితిని.

ఉ॥ సింగము నీచజంతువులజించుచు జెండడి రీతి మేమునుం
సంగరంగమందునికి శాత్రవ వర్గమశేషమా గతిన్
భంగముగూర్చుటాపైడి; ననర్థుల మిమ్ములబట్ట కీర్తికిం
భంగముగల్గుమాకు; ననపాయతగూర్చుచు వీడుటే తగు॥

మద్యుజాబలంబు జూపుటకు చితకాలస్థానంబులున్నయవి అత్తరిన
సవార్యుండై సుయోధనుడు.

ఉ॥ సారథి కృష్ణుడై తనర శక్రసుతుండు రణంబు జొచ్చి“య
న్నారణమాచరింప చనంగదె యో! కురువంశభూపతీ
ధీరతయొప్ప” నన్నపుడె తెల్లమ్ముకాదొ కొమద్బలంబుగం
భీరమృగేంద్రు డెల్లపుడు మృక్కకులన్ విడి దంతిజంపెడిన్.

పతాంతరమున

చ. పెనుగదనూని భీముడు సవి స్తరభూబల మండలుండు “పో
రున కఠదెమ్ము లెమ్మ” నిపులొమజ సూతికి మారుబిల్వినన్
ఘనమగు మద్యుజాబలము కన్నడగై దువు బూనివాని శో
భవమొనరించి భీమునకు చూడ్కిని గుడ్పుట విభ్రమింపగన్.

ధర్మ—అగునగు నీవు చెప్పినదంతయు నిక్కువమే! యత్తరునకు సోద
రుడవగుట కావంతయు సందియములేదు.

ఉ. గోగ్రహణమ్మునాడు తమకుంగలసాయక యోగమున్ మహా
నిగ్రహముంగనంబడగ నేర్పున గోవులదెచ్చుకొంటివే?
ఉగ్రతమాస్త్రకీలల ప్రయోగమునేటికి నేర్చుకొంటివే?
సీ! గ్రహియింపరే? ఎవరిచేతలవెలతవు చెప్ప నేటికిన్.

మరియు నింత బలాఘ్యుడవగుటచేత నేగాబోలు.

మ. గంధర్వుల్ గల తానముం జనుచు లెక్కల్ సేయకే వారిని
బంధింపం దన కేళి మందిరము శుంధల్లీల గరధర్వులున్
బంధీభూతుని జేసి తోడ్కొనగ మాపార్థుండు గాదొక్కొ ని
ర్బంధుంజేసిడి నిన్ను గర్వవచసోల్లాపంబు లింకేటికో.

చ. దృపదుని బట్టితెత్తునని తెంపును జెంపు వహించి నీవు పో
యి ఫలముపొంద నేరమి మహీనురు సన్నిధిజేర నెల్లరుం

ద్రవపహియింప బాధ్యుడేగదా! దృవమంగొని దెచ్చి యిచ్చె; దం
భవునచనంబు లేటికి? ప్రభావమునీయ దిజ్ఞాతమేగదా!.

కావున కీక్రిసిన్న వెదుక్కొని జయంబు నొందుదవనుట నిష్ఫలము.

ఇకగదా యుద్ధమున భీమసేనుని డీకొనుటయా!

చ. “గదకయిగొంచు నాలమున గౌరవనాధుని డీకొనంగ ని
ల్లిదె పవనాత్మజుం డరుగులెమ్ము, ధరాధర మిప్పు డీల్లునం”
దుదితరుమాతి రేకమున నుగ్రతబూనుచు భీముడొప్పవో
రెదె! విజయంబుజెందుటకు? లేశము సందియమున్నె చావగా.

చ. గురునిప్రదర్శనంబున నకుంతితబాహుబలంబు జూపగా
నరసిప్రజాళి మెచ్చుచు “మహాబలుడీతడటంచు శ్లాఘముం
జరుపగనీనుజెంది నిజసత్వముజూపగ బోయినట్టి యత్తరి
తిరచుయ్యెనే? సన్మతదర్శము జూపగ నేమి నంజెయూ.

(వైరలో)

ఓరోరీ! యేమి రాగర్వము! గారాజు నిట్లు తూలనాడుచున్నావు.

గీ. సోదరశతంబు కాపాడుచుండ నీవు
నొనర గర్వోక్తులం బ్రేలుచుంటి వార!
ఇతడు రారాజటంచు నీ వెలుగవైకొ
నితకును జేటుమూడె ధర్వేశతనయ!.

(దుర్యోధనధర్మరాజులు విందురు వై పద్యమును జదువుచు దుశ్శాస
నుడు ప్రవేశించి)

ఓరోరీ! యేమిరా! కండకావరము. దుర్యోధనమహారాజునా తిరస్క
రించుచుంటివి? (సుయోధనునిజూచి)

అన్నగారూ! మీరింకను యూటకుంటిరేల?

దుర్యో — వంటయింటికుం దేలది యెందుబోగలదని యూటకుంటిని.
(ధర్మజునిజూచి) ఓదండధరపుత్రా! ఇంకనీశీములపై నాశవీధు
కొనుము.

దుశ్శా—

గీ. ప్రభువుపదములుబట్టి సంసార్ధనంబు
జేసి కృపగాన్న నిన్ను గతాసుజేయ
కుందు రింతేని బీరంబులందువేని
నిక్కముగసీదు ప్రాణము ల్దక్కవింక.

ధర్మ—భీ! ప్రాణములకై విరోధిని వేడుకొనుటయా!

ఉ. పుట్టిన పూరుషుండు పరిపూర్ణముగా బ్రదుకంగఱోడు; యే
వట్టుననైన జచ్చుట నివార్యముగావున వీని పాదముల్
బట్టుచు జీవమొందు మనులాగతి హాయము నిట్టిజెట్టలం
గిట్టగనేయకుండ జను నే! కురువంశముజొచ్చినందుకై.

(తైలలో కలకలము.)

(అందఱు విస్మయముతో నాలకించెను.)

(తైలలో)

దుశ్శా — మహారాజా! యిటుజూడుడు.

ఆ. వె. సింహగర్జనంబుచే భీతిగనువేళ్ళు
మాడ్కికురుపతి దళమ దరిపోయె
కానవేగనరిగి కావంగవలెవారి
కూతయొసగిపోరు కోర్కెతనర.

(దుశ్శాసనుడు నిష్క్రమించును.)

దుర్యో—

మ. నిజకోదండము బాహుభూషణముగా నిర్దించుచున్ కౌరవ
ప్రజమున్ దూలగ నేయుచున్ మరల నీవంకంద్వరకవచ్చి వీ
రజనాళిన్ భయమందఱురెడిని సంగ్రామైకరాముండుగా
గజయంబుంగొనజామదగ్గి కడ; వీరక వీరుడవ్యాడొకో.

ఉ॥ ఇంతటిశూరుడెవ్వడు? మరెవ్వడు పార్థసుతుండుగాక? నా!
స్వాంతము చేయివట్టి యభిమన్యుడుగాక ఘోరకట్టు
వంతల గూర్పగాగలచు; పార్థనకుండగు పుత్రుడీతడే; '
శాంతనవాదిశూరుల కసాధ్యగతిన్ పయి విక్రమించెడిన్॥

(తెరలో)

ఓరోరీ! సైనికులారా! మీతోనాకు బనిలేదు; మీ ప్రాణములను మీ
రు రక్షించుకొండు పొండు. కాని మా పెద్దయ్యగారిని బంధీకృతునిగ
చేసిన దురాత్ముండగు దుర్యోధనుం డెచ్చటనున్నవాడో? నే నచటికి
బోవలయు

శా॥ ఓరీ! కౌరవనాయకా! శకుని! యోహా! దుస్ససేనాంగరా!
జో! రాధాచుత! మీదుప్రాణముల వ్రేచక వచ్చుచున్నాడిదే
ధీరత్వంబున పార్థసూతిమము సందిగ్ధస్థితిం జెట్టి 'పో!
రారాజా!' యనిగె టి త్రొక్కుగతి వీర్యునిట్లు చూపింపగన్॥

దుర్యో—ఆతడభిమన్యుడే! ధర్మరాజుని బట్టినందుల కుగ్మంజై యిట్టి
కే వచ్చుచున్నాడు. ఈతని కుపశాంతి సేయుటెట్లో ఈతని
హస్తము గాయములచే నిండియుండుటచే స్వస్థతలేదని చారులు
విన్నవించిరిగదా! అది యసత్యముకానోపు. అయ్యది సత్యమే
యయిన పెదతండ్రిని బట్టిరనునంత బుట్టిన క్రోధమీతనికి నొడ
లినెఱింగింపక విజృంభింపజేయుచున్నది.

[కర్ణుడాతురతతో బ్రవేశించి]

శా॥ రారాజా! నిను గ్రీశిసూతి సమరారంభంబునం దుగ్రుడై '
పోరంజాలియు హస్త గాయములచే బోరంగలేడంచు నీ!
చారుల్ జెప్పటకల్ల; వాడు కురువంశచ్చేద నోద్దాక్షుమై!
ప్రారంభించెడి నొక్కదిక్కునదె! యేపారన్ కురుక్షాపతీ॥

ఉ॥ అంతటితోడ శాంతిగొనకాపడు నీదరి కేగుదెంచి నిన్!
ద్రుంతునటంచు బల్కెను; మదోద్ధతిసయ్యది యాలకిందినే!

గొంతగవాని బోరితిని! కోపముతగ్గదు; యెట్టులేని సే!

వింతును నిన్నటింబిటుల వేగిరమే యగుదెంచితిన్; సఖా!||

శా|| నాతోడన్ సమరంబుసేసి యటుపై నన్వానితో బోరుమం!

చేతత్కార్య భురంభగుండనయి యెంతేవానినిం డీకొనం!

గాతోరంబిటు లేగుదెంచుసరి వీకా వాని డీకొన్న సే!

“నీతో బోరగగాదు; కారవచమూనేతన్ గనంబోయిత!

‘ద్రావ్యతంబుల్ దిలకింపనూఢ్చెదను; మత్ప్రవావీణ్య మొప్పారగా’||

చ|| అని బహుబగులంబలుకు నాతని డీకొనునంత సన్ను నీ!

ల్ల నొనరుపం గలాడుగను కయ్యెడ నిల్వక బోవునంత యె!

క్కునిగనుగోక డీకొనిన కారణముం గణియింప కెంతయున్!

జనె; జననాథు సన్నిధికి సాహసమొప్పన వారితక్రియన్!

ఇంను యభిమన్యుడు రాలేదా? మేమెందర మెన్నిభంగుల నాతనినె

దుర్కొనినసూ యార్గరక్షణ జేసికొనుచు నీకై పడి నచ్చుచున్నాడు.

మార్గమధ్యమున నేకతంబున నానన్యమొనర్చెనో! కావున నీ వుజాగ

రూపండ్లవై ధర్మజుం గొనిపోయి యతినికంట బడకుండ పొమ్ము. లేదే

ని నిప్పటికే యనలంబు ద్రోక్కిన మగ్గుటంబును ‘బోలి జెలరేగు

యాతని రాద్రము ధర్మజుని జూచినపుడు వేలుగా జెప్పబనిలేదు కావు

న సత్వరమ బొమ్ము.

(నిష్క్రమింతురు)

ద్వితీయరంగము

ప్రవేశము—సంజయ వైశంపాయనులు.

వైశం—సంజయా! చూచితివా యభిమన్యుడు పట్టవాడయ్యి బద్ధ

వ్యూహమును జించుకొని లోనికి జొరబడి కారవులనెల్లర నెల్లు

నూటాడుచున్నాడో!

సంజ—అందుకు సందేహమేమి?

సీ॥ గరళకంఠునిగెల్చి గాండీపమునుగొన్న
కవ్వడి యాతని గన్నతండ్రి
పవనాత్మజుడు గదా పాతంబుచే గీర్తి
గొన్న భీముడువాని పిన్నతండ్రి
విరావతము మించు నట్టి యశ్వంబుల
ఖ్యాతిగొన్నట్టి యా కలువలలర
ప్రాణాంతకముగా నబద్ధమునాడని
ధర్మజు డల పెద తండ్రిగాగ

గీ॥ నఖల సిరులకు నాటవ ట్టయినయట్టి
వీరర క్తంబు కాయాన బాటుచుండ
నరులసించి చెండాడె నన ఖ్యాతిగలదె
బాటుడె నను రిపుపాలి కాలుబగుచు

మతియు

మ॥ తమకుండల్లిన చేటుగనొనుచు చింతాకాంతులై దోణకః
ర్ణ మహావీరులు భీతినొందంబు ఏద్రోధఘోషాద్యేకమున్
క్షమ యొక్కింతయులేక బోరు యభిమన్యాఖ్యున్ వడింగూల్చగా
తమసామర్థ్యము సర్వమున్ బనుచు నేతద్వీరులడ గంటివే॥

వైశం—బౌను. నీవనునది నత్యశ్చ . అయ్యభిమన్యుని జూడుము.

ఆ॥వె॥ ఇంతదనుకతండ్రులే బోరుచుండ
తనకు సమయ ముబ్బదనెడు చింత
తొలగె నేటికనగ విలస దాస్యంబున
సమరహర్ష కళల జాటుగొనియె॥

అంతియగాక

శా॥ బాలుండీత డదేమి సేయగలడన్ ప్రాగర్భ్యముల్ బల్కు తద్వా!
చాలాగ్రణి కర్ణుపాలి యముడై వర్ణిల్లు నబ్బలకుం'
డేలా యాలములోన వైరిపరులన్ హీనాతి హీనక్రియన్.
జాలంజీల్పగ నేరడాతని రణోన్నాదంబు సామాన్యమే॥

సీ॥ కొమరుమీరిగ గయి గౌదండమున్ బూని

దక్షిణ హస్తంబు తనరుచుండ

కటితలమున నుండి ఖడ్గంబు వ్రేలాడ

రత్న ఖచితమై రాజిలంగ

అగ్రభాగంబునం దాసీనుడౌ సుమి

త్రుడు స్వందనంబును వడిగదోల

సమర సొరంభ సంజాత హస్తాతి శ

యంబు కేలూతగా నలరుచుండ

గీ॥ పయిపయి నరాతి వగ్గంబుపయిన దుమికి

సింగముల బొబ్బరింత హసించునట్టి

భీషణా రావములతోడ భీతిగులుపు

నట్టి యభిమన్యుముం డెవ్వ డాగగలడు?॥

సంజ—వై శంపాయనా! మనకు శత్రువర్గములోని వాడగు నీ యభిమన్యుని నింతగా బొగడుచుంటి వేల?

వై శం — సంజయా: ఇందు పొగడ్త యేమున్నది? నేను వచించుచున్న దంతయు సత్యము. మనలో మనము సంభాషించు చున్నపుడు శక్తి యున్నవారిని పొగడుకొందుమా? సత్యంబునకు స్వపక్ష పరపక్షంబు లుండునా?

సంజ — ఏమిది? యటుజూడుము. భీష్మ యుద్ధమును మించుచున్నదే?

ఉ॥ వైరిమదేధ బృందమున వారిత లీలల నుక్కడించి వ

హ్వ! రిపుశీర్ష తాళఫలమల్ల దె యొక్కటిగా ధరాస్థలిం॥

గూలెడి; భానుమండలము గొప్పగ ధూమము గప్పజొచ్చెనా!
వ్వారు రణంబు నేసిరిటు? పార్థకుమారుడు దక్క వేటారుల్॥

చ॥ అరదచయంబు గూలె గద! యా హవమందు ధురీణులెందరున్!
బరివిడ జొచ్చిరయ్య దియ పార్థకుమారుడు విక్రమకృమ!
స్థితర ధైర్యమాని రిపుచేతం రుల్లని తల్లడిల్లగన్!
సరి! జయవాంచనున్న! కరువంశ మహేశునకిట్టి యుద్దమున్॥

వైశం—అగునగును. నీవు చెప్పినదంతయు నిక్కువము

ఉ॥ దిక్కులు పిక్కటిల్ల రణధీరులు పీనుగు వెంటతొ గతిన్!
మృక్కడి వారి కైకొనక సీయభిమన్యుడు బోరె యోధులన్!
“ఎక్కడివాడా! కీగడి నుతుడింతటి వాడాకొ” యంచ వీరులి!
ప్పక్కి నుతింప పోరెడిని పార్థకుమారుడు సార్థకాఖ్యుడై॥

(తెరలో)

ఉ॥ కారవ జాంఘికాళి! యిటుగా బరువెత్తెదరేల? తుచ్చశా!
రీర సుఖంబు గోరుచు గడింపరె శాశ్వతమైన కీర్తి; న!
దీవరున కొక్కచాపు; పదివేల మృతుల్ గద పందకెందు; వి!
స్తార సమర్థితంబగు యశంబును గాచికొనుడు పోరుచున్॥

పంజ—అదిగో! ద్రోణుని మాటలువిని మరల కారవనేన ధైర్యము
జెచ్చుకొని పోరాడుచున్నయది.

వైశం—భారద్వాజును దుర్యోధన దుశ్శాసన కర్ణ శకునులును నేక
మై యొక్కతరి వానిం డీకొనుచున్నారు. ఇదిగో! యభిమన్యుడే
దియో యనుచున్నాడు.

(తెరలో)

ఉ॥ ధర్మజు బట్టిరేమిటికొ! దండధర పృథవుం గణింపుడు!
మృగము కాలిపోయెగద! కారవనాథ! సుయోధనా! మిముం!

బేర్నివధించి పాండవుల పేర్నినిశూన్యైద సాయకాగ్నిచే!

శరన్నదుడైన క్రీడితు శక్యముగాదని మీరలెంచిరే!!

సంజ—నీవంతటి వాడవే యగుదువు.

(తెరలో)

మ॥ సమరత్నాస్థలి వీనివీడ కరువంశప్రోద్భవుం బట్టి భీ!

ష్టుమహాస్త్రింబుల గూల్పకుండునొకొ; భీష్టుం డంతరింపంగ చూ!

డమె! వానిబలె బోరువానిగను చండాస్త్రి ప్రియోగోద్ధతి!

కృమ సంయుక్తుని పార్థనూతుని రిపుశ్చైథర్తలం ద్రుంపగా॥

ఉ॥ కావున నెల్లవారలును గైదువులంగొని సిద్ధమౌచు మీ!

లావును జూపరండు సమరస్థలి వీనినిద్రుంప నేర్పుచో!

నా విజయుండు పాణముల నానవిడుంబవ నాత్మజుండునుక॥

శ్రీవిభుతోడ బాండవుల శేషముగానిది హేతువౌగదా!

ఉ॥ బాలుడటంచు నీ బుడుతఁపాటి యొసర్పమయేని యీతడే!

కాలుడుగాగ పర్వడిని కారవసేనల పట్లన్నిట్టిదు!

ర్వారభుజా బలాన్వితువి లావుగణింపక నూకొన్న యీ!

కారవ వసికచ్చేదనకు కారణమీ యభిమన్యుడౌగదా॥

వైశం—దోషుడింత యుద్యోగమును బూని వీనిపైకి వచ్చుచున్నాడు.

యిక సీతడు చచ్చుట నిశ్చయము.

సంజ—యేమో! యేదియెట్లు గానున్నదో యెవ్వడెఱుగును?

వైశం—యేమి? యాశ్చర్యము! ఇంతమంది చుట్టుముట్టినను నందరికి

నన్నిదిశల సమాధాన మిచ్చుచున్నాడు.

(తెరలో)

ఓరోరీ! కూరులారా!

గీ॥ ధర్మకంఠము గుడి హస్తమునకు నిడి!

గాయముల చేత కిటను కంకణముల!

వామహస్తంబు నందిడి పరగునన్ను!
నాదు ధర్మంబె రక్షించు మీదమీద॥

నంజ— గీ॥ యజ్ఞమృగమును దగుము పినాశిమ్రోతా
శక్ర సుతజను నిపుడు దుశ్శాసనుని తా
రుముచు వెనువెంట బోవుచు భీమమూర్తి
దాల్చి భీతిని గొల్పుచు దనరుచుండే॥
(అవనికజారును)

తృతీయరంగము

[ప్రవేశము—దుశ్శాసనుడు.]

దుశ్శా—(పరుగున ప్రవేశించి) అమ్మ! ఇప్పటికి పాణములు కురుట
పడినవి.

అభి—[ప్రవేశించి] ఆ! కురుటపడినవా? (యని రోమున్నవై గూర్చొ
ని) ఓరీ! పాతక! దుశ్శాసన!

గీ॥ పౌరవాన్వయ జాతి ద్విపాతి పశుప
ప్రాణుల దీయకుందువే? భండనమున
నాడు ద్రౌపది కొప్పురి నట్టిఫలము
నేడు గుడిచెదు; తృప్తిగా వీడకునికి॥

(అని మొలలోని కత్తిగీసి నాలుక గోయనెంచును.)

దుశ్శా—ఓ పండిన పగవీరకా! నన్ను జంపకుము. శరణు! శరణు! శర
ణాగతుల జంపరాదు.

అభి—ఓరీ! భూభారంబు దీర నిన్నిప్పుడే హతమార్చెదను.
(తెరలో)

వత్సా! భీమసేనుని ప్రతిజ్ఞకు భంగము కలుగును. కాన తొలగుము.

అభి—(తెరవైపుజూచి) ఎవరిది? నన్నిట్లాజ్ఞాపించుచున్నారు యుధిష్ఠి
ర మహారాజుగారు కాబోలు. మహారాజా! మీ యాజ్ఞచే

దుశ్శాశనుడు బ్రతుకగలిగెను.

దుశ్శా—ఇప్పుడిది పునర్జన్మముగ గడింప వలయును.

అభి—ఇయ్యెడ వీని సంగభంగునిగ నేలనొనర్పరాదు? ప్రాణంబుల మాత్రముంచి తక్కిన సర్వాంగంబుల ఖండించెదను.

దుశ్శా—అయ్యా! అట్లుగాదు. అంగభంగుగ డెన్నడును యుద్ధము సేయరాదు. అందులచే నీతండుల పృథివీకు భంగము వాటిల్లు కావున నన్ను తుమించి పోనిమ్ము.

అభి—అగునగు. చక్కని యుక్తిచే ప్రాణంబుల దక్కించుకొంటివి. పోమ్ము.

దుశ్శా—మృత్యువునుండి యిప్పటికి ప్రాణముల దక్కించుకొంటిని. ఇక నైన దడయరాదు.

(నిష్క్రమించును)

సుమిత్రుడు—(ఆతురతతో బ్రవేశించి) ఏమిది! రక్తమిట్లు హస్తము నుండి కారుచున్నను సకకుసేయక నీ కార్యమేది?

(శైరలో)

చ॥ అరదమునుండి నపు నిశితాస్త్రములన్ సహియింపలేక పా

రి రణమునుండి వైరులను లేశము నేనియు సేయలేక నద్ది

ర! రథముండి పారితివి; తేరిక నెక్కుము పాదచారివై

శరముల నేయరాదు; నిజపాయక శక్తిని జూపువేళలన్॥

అభి—ఓహో! భారద్వాజా! ఏమియీ భగ్గును! నేనట్లు పాటిపోవువాడను గాను.

గీ॥ గాయముల నుండి రక్తంబు గాఱుచుండ

గాయముల గట్టగా నల్పకాలమేని

పోఱునలుపక నిలిచితి; భూరిశక్తి!

జూపనిదె వచ్చుచున్నాడ; చూడుమింక॥

(తెరలో)

గీ॥ ఓరీ! బాలుడ! యెందుహో నోపువీవు?॥

బీరముల బెక్కుపలికి గంభీర శస్త్ర

తతుల చిల్లరమూక నదల్పునంత

జన్య మీరుడవైతివే! సాహసమున॥

అభి—ఓరీ! కారవకులాపనద నీ సోదరునివలె నీకును గర్వభంగంబు కావలయును. గాయమునుండి శోణిత మెక్కుడుగా గాటుటచే నింతవఱకైన యూఱకొంటిని. కాకున్నచో నిన్నిప్పటికే హత మార్చి యుందును.

దుర్యో—(ప్రవేశించి) ఓరీ! డింభ కా! యావనగర్వాంధ! మహావీరు డనైన నీవు రుధిరము గాటుటచే యుద్ధమాపనేల? పోరుదము రమ్ము.

అభి—ఓరీ! వెనుకరీయిదు సనుకొంటివా?

గీ॥ ఇప్పుడేగాదె సోదరుం డింతయేని!

సిగ్గులేకుండ జేతుల జేర్చి ప్రాణ

ములకు పల్లారు పొర్పించె; తులువ! నీవు!

సోదరుని పోల్కి గాకుండ జూచికొనుము॥

దుర్యో—ఓరీ! కపటస్వాంతుడా! ఇందులకేగదా! నిన్ను గర్వాలాపి యంటిని. ఇదియంతయు సరే! మాటలతో నేమిపని? పోటులతో గానిమ్ము.

(తెరలో)

ఓ కారవ సేనానాయకుతారా! దుర్యోధను డభిమన్యునకు జిక్కినాడు. యాలనిం గాచుకొన రండు.

అభి—ఈ కుంభసంభవుని వాక్యములయందు రాజభక్తి మిక్కుటము గానున్నది. ధర్మజుని బట్టి తెచ్చినపుడింత యాతురత కలుగలే

దు కాఖోలు. దుర్యోధనా! నిన్ను నీగురువు దూరమునుండియే
మాటలచే గాపాడుచున్నాడు. యిక నీచావు తప్పదు.

(అని శరమును సంధించును)

(తెరలో)

కుత్తా! వీని యూరువులు భగ్నంబొనరింప బావని శపథంబు సేసె.
కావున నీవీతనిం బరిమార్చకుము.

అభి—అబ్బా! ఎత్తినశరమెల్ల దింపవలసి వచ్చుచుండెనుగదా! అందరి
ని నాతండ్యతే పంచికొనినారు. నాకొక్కనింగూడ విడువలేదు.

(తెరలో)

యేమిరా! ధైర్యము! రా రాజువై సీపురా శరము సంధించుట ఇదిగో!
నిష్ఠతమార్పి కర్ణుడు వచ్చుచున్నాడు.

అభి—టపా! కర్ణుడా! రానిమ్మ.

కర్ణుడు—(ప్రవేశించి)

గీ॥ గుకావన మదాంధ! తారతమ్యంబు లేక!

నల సుయోధనువైన నేయంగదలచి!

నావె? శస్త్రంబులను నింత జ్ఞానమేని!

లేక కర్ణుడు లేడని లీలతలతె?॥

అభి—అంగరాజగు కర్ణుండా యేమి యిట్టి బీరంబుల వదరుచున్నాడు?

రా రాజునకు నీవత్యంత ప్రయుడవని నేనెఱుంగుదును కావున.

చ॥ కురుకులవంశ సంభవుని గూల్పగ నెక్కిడినట్టి శస్త్రమున్!

పరగగ వానిపైనిడను వానిపయిన్లల శ్రమచేత త్వ'

చ్చిరమును బాణవహ్నికయి చెచ్చెరనాహుతి సేసి నీకును!

గల యధికంపుజేమ యధికంబగునట్టు సేయుమిత్తరిన్॥

(అని శరమును సంధించును)

(తెరలో)

క॥ పరిభవ మందిన ద్రావది

బరికించి హసించు కతన పార్థుడు వీనిం

దురమున ద్రుంపగ శపథం

బు రయంబున గొనియె జంపబోకుము వీనిన్ ॥

కర్ణ—ముక్కుపచ్చలారని వీడు శరమెత్తుటయునే జచ్చుటయునా?

అభి—కర్ణా! మాయుధిష్ఠిరుని వాక్యములచే బ్రతికిబోయితివి. లేకున్న నిప్పటికెక్కడనుండువ్రా ?

దుర్యో—(అటుజూచి) భళి! బృహద్బలుడెంతటిమహాయోధుడోగదా! యొక్కకోలచే పాండవాగ్రజుని మూర్ఛనొందించినాడు.

అభి—(ఆతురతతో) బౌరా! బృహద్బలా! నీకండకావరము ధర్మజుడు ధర్మయుద్ధము జేయుచుండ నీవు మధేభంబుచాటున నుండి ధర్మజుని మూర్ఛనొందించితివా? సరియే! యీకోలతో యమ సదనంబున నాతిధ్యంబుగొనుము (యని బాణమునువిడచును.)

దుర్యో—(చూచి) ఓరీ! డింభకా! యెంతవనిజేసితివిరా! నీవీ శరము తో జచ్చెదవు కాచికొమ్ము.

(బాణమునుసంధించును)

(తెరలో)

హా! కౌరవనాయక! కర్ణా! రక్షింపుడు! రక్షింపుడు! ఈరాక్షసుం డెవ్వడో మమ్ము హతులంజేయుచున్నాడు.

(దుర్యోధనకర్ణులు నిష్క్రమింతురు)

అభి—ఇతడు నాసోదరుడగు ఘటోత్కచుడుకా నోపు (చానినుద్దేశించి) అన్నయ్యా! మూర్ఛనొందిన పెదతిండిగారిని నీవు శిబిరంబు జేర్చుము. నేనీకురుకుల వనమును గాల్పుచుండెదను.

(నిష్క్రమించును.)

[ప్రవేశము—సంజయః వైశంపాయనులు.

సంజ—వైశంపాయనా! చూచితివా? యెట్టి ఘోరయుద్ధము జరుగుచున్నదో! ఎంతయాశ్చర్య మెంతయాశ్చర్యము!! యాహైడింబుడు ధర్మరాజు నెంతలో గగనవీధిని దీసికొనిపోయి శిబిరంబు జేర్చినాడు! యంతకును మహాశ్చర్యకరము! యాసౌభద్రండు ప్రళయకాల రుద్రునింబోలి నిప్పులగురిపించుచు “నిధాకకోర్వ లేము. మొట్టో!” యని శత్రువులు పర్విడునంతదనుక పోరుచు నేయున్నాడు చూచుటకేనియు దుస్సహుడుగా నుండెను!

వైశం—ఇదిగో! కర్ణదుశ్శాసన దుర్యోధను లేదియో రహస్యమును జెప్పకొనుచున్నారు.

సంజ—రహస్యమున కేమున్నది? ముఖముఘోర లేకేదియో కుట్రను బన్నుచున్నారు.

(తెరలో)

ఓరీ! కారవనాయకులారా! మిమ్ములనేను వెన్నాడికున్నను నా బాణములు మాత్రము మీ పాదముల వదలునవికావు.

వైశం—అయ్యో! కారవబల మెంతలో బలుచనబడినదో! (అటు నిటు జూచి) అన్యాయ మన్యాయము!! ఒకరుతు రంగంబులను నొకరు సారథిని దృంచి యధర్మయుద్ధము నేయుచున్నారు. ఛీ! ఛీ!! వీరలంజూడరాదు.

సంజ—చూడకున్న నెట్లులగును? ధృతరాష్ట్రునకే తత్సర్వమును నివేదింపవలయునుగదా!

వైశం భీ! తనకు సహాయము లేకున్నను కరవాలముంబూని దుశ్శాసను నెంతలో హతునిగా జేసెనో!

సంజ—అదిగో! తండ్రి దుస్థితిజూచి సహింపనేరక సతనికుమారుండగు
లక్ష్మణుండు పోరజొచ్చె. ఇరువురు సమముగా బోరుచున్నారు.
అయ్యో! లక్ష్మణుడు హతుడయ్యెనే!

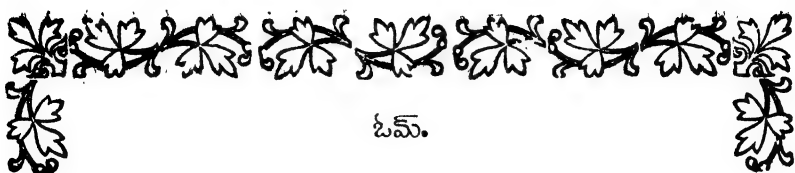
వైశం—సంజయా! అదేమి? వారెల్లరు నల్లు మూగినారు అయ్యో!
అభిమన్యుని మధ్యనుంచి వీరందరు జట్టుమూగి వానిని దప్పక
హతమార్చెదరు.

సంజ—అయ్యో! వారందరు నల్లు విడిపోవుచున్నారే! (పరికించి) హా!
అభిమన్యుడు మృతినొందినాడు ఈవార్త దృతరాష్ట్రున కెఱిం
గింపకుండరాదు పోవుదము రమ్మ.

(నిష్క్రమింతురు.)

చతుర్థాంకము సమాప్తము.

ఓమ్.

ప ద్మ హ ము

—:0:—

పంచమాంకము.

అర్జునివెంటాడుచు కృష్ణుడుప్రవేశము.

కృష్ణ—భావా! రథంబుడిగి పోవుచుంటి వెక్కడకు.

అర్జు—నాకేమియు తోచుటలేదు.

కృష్ణ—(తనలో) అభిమన్యవధచే నీతని మనంబు కలిగినది పుత్ర
ప్రేమమించిన వస్తు వేదియు లేదుకదా.

చం.పలుకులు హేమతుల్యములు ' పల్కినజాలునటంచు లేచు

కులుకునువాని విన్నతను || గోరగశీర్షము ముద్దుబెట్టుచు

పలుకులు నాయనాయని సె ' బాసను దుష్టపథంబు బట్టినన్.

యిలనుతుమించు ప్రేమ దమ ' దేమి తలంప సుఖావహంబునన్.

దుష్టసుతుడుగల్జినను వాని మరణంబుకై శిల్యావశిష్టులగుచుండ రణం

బున స్వప్రతాపశిఖయా సుతుండు రాజకీయంబున కృష్ణ

యశంబు కృష్ణవంతముగ నొనర్చు ప్రతిభాశాలి మారాకా

రుడు పితృవ్యరక్షణార్థమై పోయి మరణించెనన్న దుఃఖంబుక

లక మానునా.

అర్జు—భావా!

సీ. వర్ణింపగారాని * వైరాగ్యమేలొ

హృదయశీమనుగాల్చె * వృద్ధజనము

భంగిభీ శాన్విత * మోనాకొపుత్రుని
 తృ సతులంచు తలంచు * రగులుచుండె
 శోకవహ్నికనబడు * శూరులప్రాణము
 లదనభూమిని * లయరుద్ర
 సాయకంబులవేడి * చావనేలగృహము
 నందు భార్యలుమీకు * కుందుచుందు

తే. ౧. పొండు పాణంబులుండిన * మొందుగతులు
 పొట్ట పోషింపననిపల్క * బుద్ధిగల్గె
 కారణంబేమొ తెలియదు * వీరసహజ
 ధీరతలుమాసె దుఃఖంబు * చేరువయ్యె.

కుమారుండని తలంచినంతనే వామనయానందనాది కృత్యంబులు నా
 భీతికి వోడ్పుచున్నవి. ఒకవేళి యభిమత్యకుమారునకు హాని
 రాదుకద.

కృ—(తనలో)

నీ. వదనంబు చంద్రుని * బాహువులకదళితో
 సరివచ్చునాసిక * సహజమార్ద
 వంబు గలిగి సురగురు * వంచించు మేధవ్రా
 శుశ్రుండు వెనుకంజ * సూరివరుడు
 నగవైరి సరివచ్చు * నానారిపులదున్న
 పౌరుషంబునసాటి * పశులజేడు
 విద్యాధిపతియూట * వేమశీర్ష ములుండు
 శేషుండు వైక్కుయా * చిత్రభాష
 లందుతుల్లులు వేరుకా * లరిపునుతుని
 గుణములన్నియు ప్రోగమె * కుటిలధాత

బుద్ధికోంచెము జీవముల్ * పోసెదాట

నేరికి విధాతృలిఖత * మారజగతి.

అట్లు—బావా! ఆకోలాహలంబులు నాహృదయంబు భేధించుచున్నవి.

సీ. సతత సత్యవృత్త * సంచార ధర్మజ

హానిగల్గుదుకదా * యాహావమున

భండనమండిత * చండగదాఘాత

మర్దితరిపుభీమ * మహితసింహ

మేవ్యాధబుద్ధి స * మీపించెనో హని

మాద్రీను తానువుల్ * మాసనొక్కొ

మారతుల్యశరీర * ఘోరసంగ్రామ భీ

మ కుమార జీవ సౌ * హరణ బద్ధ

కంకణుల క:త్సవంబులు * గల్లెనొక్కొ

క్రావణిమాన హరిశ్చైక * తత్పరుల మ

సంబు పొంగెనో తెల్పు మా శ న ద తనయ

యిట్టి దశగల్గ నటునిటు శ గొట్టుగొంటి.

కుష్టు—నేనేమి దేవుడనాయేమి నాకేమియు తెలియదు. అందరకు

క్షేమమనియేనాభావము పోవుదము రమ్ము.

అట్లు—బావా నీవైకరి గాంచిన నేదియో కీడుమూడైనని తోచుచున్నది.

సీ. ధర్మరక్షణచిత్త శ ధర్మజక్షేమంబు

గల్గెనో లేదో నీ శ కగును నుడువ

భీమగజేంద్రంబు శ వీరమాన్యయశంబు

తో మెల్లెనోలేదో శ తోయజ్ఞాక్షి

వీరమూతయఖల శ శూరకాంతామణి

మామూత సుఖయోచు శ మనుసు కాదె

కారవకృతపాప శ కష్టచిత్త సుఖద్య

సుఖచూచు తనరదా శ సురసునేత.

తే॥గీ॥ ఆత్మజుని చూటపల్కుమా యగు నెనుఖము

వాని నేవంబునడుగగ వంచెదేల

మోముచిరునవ్వుతో పదు సేమచుగునూ

గాయమేరీతినుండెనో కరుణనుడువు॥

కృష్ణ—అభిమన్యుడు నీసోదరులందరు డేమము. తృప్తిపొందితివా!

అర్జు—నీమోమున విషాదము కన్పడుచున్నది. దానిగప్పిపుచ్చ బహు ప్రయాసముల బొందుచుంటివని తోచుచున్నది. కారణమేమి యో నాకు నుడువుము.

కృష్ణ—ఏమియులేదు (తనలో) వీనినత్వరంబె గృహంబునకు గొనిపో కున్న మరణివార్త వీని క్షణంబులఁడ నాతరముగాదు. (ప్రకా) బావా రమ్మపోదుము. సోదరులత్కారవేళ మించుచున్నది. ఈ పాటికే మీయగ్రజంపు స్వీకై గగ్గోలొనరించును.

అర్జు—సరియే పోవుదము (నిష్క్రమింతురు)

కృష్ణార్జునులు ప్రవేశము.

అర్జు—బావా!

నీ॥యభిమన్య విక్రమ శ మభివర్ణనముజేయు

వందితముగ సువేరి శ యిందువదన

వేరినీరాజన శ మివ్వళాత్రవకంఠ

రక్తద్రవసనవి శ రాజితాంగ

భూపపుత్రకులకు శ చాపకనచఖడ్గ

ములుతీయగారేమి శ పూర్వమట్లు

జయపతాకాదులు శ జాడలుగానపు

యభిమన్యుడెదురుగా శ యరుగడేమొ

తే. గీ. యత్సవాదులుమానిరి శయోధులెల్ల
మధ్యపాన కోలాహల శ మాపివేసి
దుఃఖపూరితచిత్తులై శ దూరమందె
నిలిదియుండిరి దేలలో శ నీరజాక్షి.

కృష్ణ—అద్దనా!

సీ. జంబుకతోడన శ జాతశంకకుతోడు

నయనస్పమదురుటలు శ భయద మేఘ

గర్జనంబులకాల శ కండవర్షంబులు

దుర్గంధయుతవాయు శ మార్గములును

జీవరహితయోధ శ సీమలనవ్వులు

కాకికూతలు కర్ణ శ కంటకములు

భేచరభాష్పాంబు శ వీచిఁ ప్రాయన

గాలితుపానులు శ గల్లుచుండె

తే. గీ. కారణ బేము తెలియదు శ కర్ణవైరి

ద్వారచ లక వదనముల్ శ వ్యాలియుండి

దుఃఖమునుచూపుచుండెను శ తొలుతనుండి

యశుభతోరణమగుపడె శ హాయిదేమి.

కాన నత్వరంబుగ గుడారమున కేగి ధర్మజాగాంచెదము. దాన సర్వంబు
విదితంబగు.

(భీమ ధర్మరాజాదులు ప్రవేశము.)

సుటో — నాయనా! ఆనమయంబున ద్రోణప్రోత్సాహములై యభి
మన్యు సల్దిక్కుల ముట్టడించిరి.

భీమ—

పం.వ్యూహముచింప కొంచెము మ ! హోద్ధతి వైగులద్రుంతునాగదా
బాహుబలంబులక నలిపి ! భస్మముజేసెద నంచు పల్కునా

పూహము చింతునం చరిగి । పూర్వకృతాఘఫలంబు సైంధవ
ద్రోహముగామనంగ నతి । తుచ్చులచే మృతినొందె సోదరా.
ధర్మ . భీమా! అభిమన్యకుమార మరణంబునకు కారణంబీ ధర్మజుడు
కాని నీవుకాదు.

చం. పలువురు బాహువిక్రములు । పార్థులు శాసితవైరి సైనికుల్
కలరు మదీయసోదరులు । కౌరవయోధులు ద్రోణముఖ్యలీ
రులు ననుబట్టి నెంచినను । ప్రాటగునొక్కొయటంచు గర్వించె
మెలిగితిదాని పాపఫల । మెప్పని మూలమునాకె యానుగా.

మఱియు.

సీ. ద్రోణప్రతిజ్ఞని శ రోధిప బాలకు
పంపి చంపించితి శ ఫల్గునుండ
యనిపల్కు కోపించి శ యాహవంబునశూర
మస్తకంబుల దుగ్గించి శ మరచుదాన
స్వత్నేమమందున శ సమసినపాండవ
నిరూలమగు పాండు శ సృపతిసుతుల
నందు నొక్కడు మర శ ణంబు నొంద మిగత
వారు దేహంబుల శ బాయప్రతిస

తే. గీ. బూన నక్కటా రత్నంబు శ బూడెగలిపి
నాడనే చావభూమికి శ నష్టమేమి
యేక పుత్ర కిరీటి త శ దేకపుత్ర
హరననిరతాన్ని శోకంబు శ జనును మదిని.

అదుగో కృష్ణసహితార్జునుండు వచ్చుచున్నాడు వాని నేరీతి శాంతింపు
మందును.

అర్జు—సోదరా నమస్కారము. ఏల మీకు నవనదుఃఖంబు కల్గినది.

దుఃఖలుజేడ్డ నమిదీయసోదరునినున్ । గర్వాంధుడై దూరెనా
 ములుకల్ మేనునగుచ్చికర్ణ పథమున్ । బోవంగనూహించెనో
 విలసద్వివృతరుండుక్రీడికలడా । పేర్విన్నమాత్రాననే
 ఖలుడై నన్ నిను కేదూరగోరునొకొయ । ర్కుజేరుపక్షింద్రుడై ।
 అటులజరిగిన మంచిదేయెయిండును.

అర్జు—సోదరా, క్రీడియింకను మరణంపలేదుకదా. యేడియోమనంబు
 సఖేదంబుగల్గ మూకుండలై చింతిలనేల.

సీ॥ పరశురామునిచెంత శ వరవిద్యనేర్చుట
 ద్రోణుడుగర్వుడై శ దూరెనొక్కొ
 చిరజీవియనుగర్వ శ చేతుండుచ్రాణినిన్
 బాణాసనంబుల శ బాధనిడెనొ
 చిననాడుద్రోహముల్ శ చేసినమాకులై
 సిల్బుపాండునుతులు శ నేర్తురొక్కొ
 యపకౌరమొనరింప శ సంచుతఁబినిన్
 దుశ్శాసనుండుతా శ ధూరెనొక్కొ

ధర్మ—

తే. గీ. వారలెవ్వరుకారు నన్ ♦ బాధబెట్ట
 కారణంబేను జెప్పంగ ♦ గలనెయనుజ
 ఖడ్గధారలచంపుము ♦ కాలుపురికి
 జేరుదును దుఃఖమాపగ ♦ జేవలేదు.

అర్జు—అగ్రజా నీకేలయీదుఃఖము. కారణంబెరిగింపుము.

ధర్మ—సైంధవుండే.

అర్జు—సైంధవా! మూఢా!

ఉ. శాంతిధనుండు సోదరుడు । సద్గుణపుంజము సర్వలోకవి

శ్రాంతిడు ధర్మమూర్తి పరు । శాంతిని గల్పెణివాడు యుద్ధమున్

చింతలునట్టివాని యెడ ' జేయదె ధౌర్వము కీర్తిగల్గజే
చింతలుగల్గు ధర్మజుని ' జేరుడ దోహముజేయ కోరికన్.
అన్నయా! ఆదురాత్ముండుచేసిన దోహమేమి! అభిమన్యకుమారుడు
గానరాడేమి!

ధర్మ—

చం.ఖిలుడు యుద్ధిష్ఠిరుండు తన ' కాయముగావగ ద్రోణభీతిచే
చలమునుబూని పద్మముఖ ' సంహరణార్థము బంపె శాత్రువుల్
పలువురు చుట్టుముట్టియము ' వాకిటి బంపిరి చాప ఖండనం
బలమగ శూన్యసారధిని ' బాలకు భగ్నశరాసనాధ్యునిన్.

అర్జు—ఓ కారవసేనాపతులారా!

ఉ. బాలకు జంపుటల్ఘనమె ' వంచనజేసి శరాసనంబులకొ
లీలగద్యించి సారధిని ' వ్రేటునజంపి కిరీటి జామువ్రా
ములవిహీనవృక్షముల ' భూమిని కారవసేనజేయు మీ
కాలము జేరువౌట నిటు ' గల్గెకుబుద్ధులు పాకహోమముల్.

కృష్ణా తక్షణంబె రథంచాయ త్తంబొనర్చుము. భీమా! నకులనహదేవు
లారా!

చం.రణమొనరింపబాలకు వి ' రాజిత శస్త్రధురింధరాదిభీ
మనకుల వర్గచుండబను ' పం దగునే నురరాక్షసాదిమా
రణకుశలాగ్రబాణతతి ' మ్రగ్గరిమాపతిక్రీడిగల్గుచో
బనుపుదురే స్వజీవతతి ' బాయకముందు కుమారు వాజికిన్.

పోనిమ్ము బంపినను మొగ్గరంబు చించినవెనుక వానికి మీరు సాయ
మొనర్చితిరా!

భీమ—గదకేలదాల్చి వానికి సాయమొనర్చుటకు సోదరయుతుండనై
పోవునంత సైంధవుండు శంభువరప్రసాది మమ్ముల సడ్డగించె.
వానిచే వారింపబడి పోరుచుండ— (కన్నులనీరునించును.)

అర్జున—

క. సోదరమానుభేదము వి ' శుద్ధచరిత్రకుమారుచంపినన్
 భేదః మగ్నుజేయఖలు । భేగుడు కుంగకమున్ను చంపి మీ
 పాదములందు నిల్వెద కు । భారముపోవ మురారితోడునా
 వాదమునిల్ప లేనియెడ । వహ్నినిజొచ్చెద గాండివంబుతో.

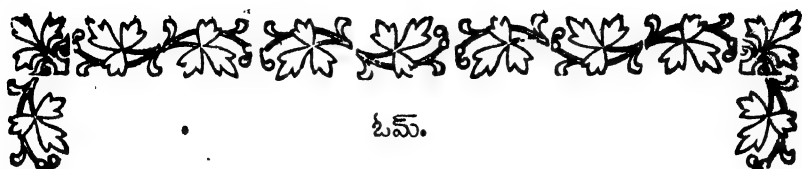
ప్రశ్న—అర్జునా నీప్రతినియేదియో నీకెఱుంగయా! భాను దస్మాది
 కేగువరకు ద్రోణాదులు వాని గావలేరా!

అర్జు—బావా నేటిరాత్రి శంకరు స్మరించెద. దానలాభంబుగల్గును.

కష్ట—పయిన భగవంతుడున్నాడు.

(అని నిష్క్రమించును)

ఓమ్.

పద్మవ్యూహము.

షష్ఠాంకము.

ప్రథమరంగము.

సైంధవుడు ప్రవేశము.

సైంధ—అయ్యో నేను క్షీణిస్తున్నాను బరిమార్చి నందుల కాతిబాణాగ్ని నుండి నన్ను రక్షించువారెవరును గానరాదు. సమస్తలోకములు నాతడన్న వడంకును అట్టి మహానుభావునికిఁ గీడొనర్చిన వానిని నన్ను రక్షించువారెవరు? రేపు నూర్యాస్తమయము గాకమునుపె నన్ను బరిమార్చెదనని ప్రతినయొనర్చె హదైవమా!

గీ. రేపు భానుండు గ్రుంకక లీలజెలగు
సప్పటికె నన్ను దృంతునన్ ప్రతినజేసె
గీడి! యయ్యది దప్పింప నేడు శక్తు
ఊక్కి? మృతిబారి నేనికి జిక్కవలెనె?

మ. నన్ను రక్షింప సమర్థు డొక్కరుడు గానన్ రాదు; తత్త్వప్ర బాణనికాయంబుల వాతజొచ్చి మడియ గోఘాలమున్ వ్రాసె ధాత; సరుల్ శాంతునిజేసి నా కీనువులన్ దానంబు నెవ్వడు నేయునొ యాతండ్రి గురుండు దైవమును నాకు న్నాతడే సర్వము.

చుటికిపోయి తల దాచుకొండమన్న నాతన కాపులే కన్నడుచున్నాడు.

సీ. అనలంబునంబడి శ చనగనెంచిన యెడ

ఖండవంబున శ దృపుగా నొనర్చె

పాతాళలోకాన శ బ్రతుకనిచ్చజనిప

శేషునకల్లుడై శ చెలగె నతడు

అమర బృందైక సేవా శ మాననుడ నైన

దత్పతి సూతియై శ తనరె నతడు

కువలయ భూధర శ కోటియన్నచొ యెల్ల

వారి వై గాంచె శ కవ్వడియె జయము

గీ. ఈ చతుర్థశ భువనంబు లెందు జే

నన్నుగాపాడ గల్గిన నాధుడొకడు

గానరాడింక నేనెట్లు నోచరింతు?

ఎందు బోయెదనిక తల నెందుదాతు?

కన్నును మిన్నునుగా కప్పడిట్టి యొనర్పరాని కార్యమొనర్చితిని. ఇప్పుడు దానిఫలమును గుడుచుచుంటిని.

దుర్యో.—(ప్రవేశించి) బావా! యిట్లు విచారించుచున్నావదేల?

సైంధ—నాయనన నీ కేమికయ్యా? ఎవనిప్రాణము వాసికితీపి. నీప్రాణమునీకున్నట్లు నాప్రాణము నీకుండునా? ఎద్దువుండు కాకికేమన్నట్లు ప్రాణసంక టావస్థయందు నేనుపడి తన్నుకొనుచుండ నన్ను హేళనచేయవచ్చితివా?

దుర్యో—బావా! నేను చెప్పనది వేళాకోళముకాదు. నేనువిశ్వయముగా చెప్పుచున్నాను.

సైంధ—ఏమని? క్రీడినన్ను జంపుననియా?

దుర్యో—ఏమి సీపిచ్చు! మేనుందరము నిన్ను సంరక్షణముచేయుచుండగా నీప్రాణములకు హానికల్గుటయా

ఉ॥ క్రిడియెగాదు గ్రీడియని । కిందేగియించినినున్ వధింపగా
 బాడిగవచ్చు పక్షమున బాస । సుయోధను డూరకుండునే?
 ఈసుకదా సుయోధనుడా । కింతయు వీలతడా జూనినున్
 కీడానరించి పట్టతనికి భయ । మందెదవేల యింతగా॥
 ఇంతయేల? నీప్రాణమునకు నాప్రాణము నడ్డువై చెదను. నీవు వగవుడ
 క్రియించుము. ద్రోణుడు, కర్ణుడు, కృపుడు మొదలగు మహా
 వీరులందరు నిన్ను బరిరక్షించుటయే ముఖ్యకర్తవ్యముగా తేసి
 కొని డేపినుడ న్నమించుదనుకఁ గాపాడెదమురమ్ము.
 (ఇర్వురు నిష్క్రమింతురు.)

పహ్లావము.

ద్వితీయంగమము.

ప్రవేశము—కృష్ణార్జునులు.

అర్జు —బావా! అవేచూచుము.

శా॥చక్రవ్యూహమునందు వక్త్రమున నాచాక్షుగడు నిర్వంకని
 రవక్రప్రాధిమ సద్యశంబుగొని శౌర్యస్ఫూర్తి దీపింపఘా
 చక్రం బొక్కట గంపమొందగనము త్యాహంబాతో నార్చుయీ
 వక్రస్వాంతుల గూలనేసెను నిర్వక్ర ప్రభానీప్తిచే॥

కృష్ణ—సార్థా! యీవ్యూహమునందు ద్రోణుడు కన్పడుటలేదేమి?

అర్జు—అభిమన్యునకు బాండవ పక్షపాతముచే దారిమోసంగనను తలం
 పుజనింప నాతనిదొలగించి కర్ణునిముఖస్థునిగా నొనర్చిరి.

కృష్ణ—ఇదిమనకు మహోపకారమే.

అర్జు—ఎటు?

కృష్ణ—నీశంక యింక తీరిపోయినది.

“శరసంధావవిధానముంబెలుపు నస్సవ్వీరు దోగ్రాఖ్యునే
 | తెరగూజంపుదునన్న శంకజనియెకే; దీవ్రాసిధారాహతి
 స్ఫరణం బొప్పగవైరి వగ్గముల నిర్మూలంబు గావించన
 వ్వరునా కోరణ మాచరింపగల రిప్పట్ల మురారీ! స్వభూ”
 యవి నీవిప్పుడు చెలరేగవచ్చును.

అర్జు—

గీ॥ గగనమందుచ నక్షత్ర గణముపగిది
 వైరివరు లెల్లరును గానవచ్చుచుండి
 కాని సైరిధపు డెందును గానబడడు
 పెండ్లి కొమరుండు లేనట్టి పెండ్లిపగిది.

భీముడు—(ఆతురతతో ప్రవేశించి) తమ్ముడా సైరిధపుడెందున్నాడో
 యెరుంగుదువా? పూహమునం దెచ్చటనుఁ గానరాకున్నాడే!

అర్జు—ఆవిషయముచే నెఱుంగను.

భీముడు—

ఉ॥ పూహము నంగునుంచి న | మహాగ్రాశరాన్ని సమాధ్యుడైననీ
 చేహతుడొను గాయనుచు | చెచ్చెగవానిని పుష్పకంబునం
 వీహజనింప జుద్రపదవి న్ని | లుపంగ గృతార్థులైరి నీ
 వీహా సత్కృపం గొనుచు | వేగమవానిని నూటడంచునూ॥

అర్జు—(దృష్టి వైకినిగిచ్చి) ఏడీ! నా కెందునుం గనఁబడుటలేదే!

కృష్ణ—పూహమును జించుకొని హానికే బ్రవేశించినప్పుడుకదా నీకు
 గన్పడుట.

అర్జు—సరియే రథమును సాగనిమ్ము.

భీము—బావా! యింతదట్టముగ నలముకొన్న వీరినడుమనుండి నీవు
 రథము నెట్లుతోలగలవు? ఇందులకె నొక యువ యమును
 జెప్పెదవినము.

ఉ॥ ముందుగ మద్గదాహతి చే ॥ మూక ననేకుల మ్రందజేయగా
 స్వందనమా శుయాసమున సాగగనిమ్మరి మధ్యనుండి సం
 క్రందన సూతిపేల్లలర గౌరవనాథుల నొక్క వేగటునకా
 మ్రిందగజేయు నాపయిన మానుషరీతిని వాని గూల్పవే.

కృష్ణు — బోను! నీవు చెప్పినది బాగుగనున్నది నీవు పోయి యట్లా నర్పము.
 భీము — అటులనే యొనర్చెదను భవత్ప్రసాదము.
 (తెరలో కలకలము.)

కృష్ణు — భీభత్సా! యటుజూడుము.
 సీ. చాపము క్షేమని సారతనుంగాంచి
 కర్ణుడు నొకవంక కలతఁజెంద
 నిజగదాహతి నితద్భుజ బలమింత త
 గ్గమి నుయోధనుడెంతో కలతఁజెంద
 విప్రాస్త్రచయము ప్రవీణతఁ జూపమి
 గురుపుత్రుడెంతయు గుండుచుండ
 తన దోర్బలంబుడెంతయు వ్యర్థమగుటచే
 కృపునకు నెమ్మది ద్రౌపదినింప
 గీ. తక్కుగల భీకరా రాతి తలినడంకి
 చేష్టలేకుండ నిలచి యచ్చెరువునొండ
 నరిగణంబులజించి చెండాపజొచ్చె
 భీముడల్లడ నిజగదో భీముడుగుచు.

ఉ. తనగదఁదిప్పుకొంచు నిజదర్పమెలర్ప నుయోధనాది స
 ద్విసుత మహామహాభిని ప్రవీణత వెల్లతిశ్లాఘ్యమాగతిఁ
 జనితరుమాతి లేక తనసంగతులం బొనరించి మించి దా
 రిని మన్నకై యొనర్చెగద లీలగబోవగ బోరగావడిక.
 (నిష్క్రమింతురు.)

శృ తీ య ర ం గ ము.

ప్రవేశము—సంజయవై శంపాయనులు.

సంజ—అయ్యో! యేమిది? ఆశ్చర్యము! వృకోదరునిచేతనే కర్ణుడు పడి నాడే అర్జునుని ప్రతిస చెల్లునో చెల్లదో యను శంక పొడము చున్నది.

వైశం—పాండవులకు జయముకల్గుననుట నిశ్చయము వాడు దైవ బలముకలవాడు ధర్మము వారిపక్షము కావున జయమిచ్చెనన్న సందేహమేమి.

సంజ—అదిగో కర్ణుడువేచునంతనే వానినుద్దేశించి శ్వేతవాహనుం డే దియో పలుకుచున్నాడు.

(తెరలో)

గీ. సూతపుత్రక ! భీమ విస్ఫూర్తిచేత
జచ్చితివటంచు దలచినా చేసినట్టి
ప్రతిస చెల్లునో చెల్లదో లాఘవమున
యనుచు జింతించి తిని; మేలుచుయ్యె నిప్పుడు!

ఓరోరీ సూతకులసంభవా! వృకోచర గదోహతిచే బడిచచ్చితివని తలచి తిని అందులకయి నగచుచుంటిని కాని యిప్పుడు మిగుల సంత సింపుచుంటిని.

వైశం—ఇదిరాధేయునకు గ్రీడియొసంగిన ప్రత్యుత్తర పచనంబులు పలుకులతోడనే ములుకులుకూడ పోవుచున్నవి.

సంజ—కర్ణు డసమాన్యుడు వాటినన్నిటి మధ్యమార్గమునందే గూల నేయుచున్నాడు.

వైశం—(భయముతో)అయ్యో! అయ్యో! పాథకాగ్నేయాస్త్రమును నిడచినాడే? గగనమార్గంబంతయు ననలంబు గ్రమ్ముకొనియె.

సంజ—కర్ణుడుమాత్రము సామాన్యుడా! వారుణాస్త్రమును విడిచియు
న్నాడు. పార్థుని యాగ్నేయాస్త్రము నిష్క్రయోజనముగదా!
వైశ—అదిగొ కిరీటినాగాస్త్రమును విడచుచున్నాడు. దీనిచే రాధే
యుండు తప్పక హతుండగును.

సంజ—అట్లెన్నటికిని! గాడు. కర్ణుడు గరుడాస్త్రమును విడచుచున్నాడు
దానికదియే ప్రతిహతము.

వైశం—ఇదియంతయు నేమిలేకానిగంగ వెట్టులెత్తి స్వపక్ష పరపక్ష
వివక్షతలేక సంకక్రిందననూతి యరదంబునకుమార్గమొనర్చు భీ
ముడు ద్రష్టవ్యుడు.

సంజ—ద్రష్టవ్యుల కేమిలెమ్ము కాని కృష్ణార్జును లిటకరుడెంచుచు
న్నారు. మనమిటనుండరాదు. పోవుదమురమ్ము.

(ఇరువురు నిష్క్రమింతురు.)

చ తు ర్థ ర ం గ ము.

(ప్రవేశము—కృష్ణార్జునులు.

అర్జు—బావా! కాలము చాలవరకాసన్నమైనది. సూర్యాస్తమయీ
కాలము కావచ్చినది. ఇక నాప్రతిజ్ఞెల్లించు భారము నీయదే.

కృష్ణ—అర్జునా! ఇందులకొక్క కర్తవ్యము కన్నట్టుచున్నది. నమస్త
సేనానాయకులు నేదియెట్లున సైంధవుని గాపాడుటే ముఖ్యక
ర్తవ్యముగా కేసికొని ప్రాణములవై నానవీడి హోరాహోరి
పోరాడుచున్నారు. కావుననీవు ఛాయయందు కొంత విశ్రమింపు
ము. అటువైన నేజెప్పునట్లొనర్చుము.

(తెరలో)

మారురసేనా నివహంబుఁ జంపితని నీకుఁ గర్వమానొక్కొ పా

ర్థ! రణోత్సాహముఁ బూనివచ్చె ధృతరాష్ట్రప్రదృష్టమండి యొడఁ

షష్ఠాంకము.

కరమర్థిఁ భవదీయ దోర్బలము, వీరకా, జూపగా జెల్లు “న
ద్దిర శబాష” ని మెచ్చుకై వడిని సాంద్రీ భూతదోశ్య క్రియై॥

అర్జు—ఎవ్వరు లీగ ర్వాలాపంబులు?

కృష్ణ—ఇంకెవ్వడున్నాడు? మనసుర్యోధనునివే. గురునొద్ద నూతనము
గ కవచమును దెచ్చుకొన్నందులకు బలముకూడ పొచ్చినదను
కొనుచున్నాడు కాబోలు!

దుర్యో—(ప్రవేశించి) నీకును నేడెంత ముడబుద్ధి కల్గినది!

కృష్ణ—ముడబుద్ధి కేమున్నది? సీవుక వేదబ్రాహ్మణుని యాచించి
కవచమును దెచ్చుకొన్నందులకు నే నాశ్చర్య పడుచున్నాను.

దుర్యో—అట్లులై న సీకవచముతో నాకు బనిలేదు. రథమును చోలు
కొనిరిమ్ము. (అందరు నిష్క్రమింతురు)

షష్ఠాంకము.

పంచమరంగము.

(ప్రవేశము—ధర్మజుడు.

ధర్మ—

ఉ॥ నాయమికా దొడంగినది సైంధవు డింకను జిక్కిలేదు పా
ర్థా! యెటు నీప్రతిజ్ఞ చె కృతార్థుడ వయ్యెదివ్రా యెరుంగ నా
హయెటులున్న దెట్టులగు; నబ్జదళాక్షుని సాయముండియు
జేయగరాని కార్యమిటు చేకురెనిప్పటి కేమిచిత్రమో॥

అయ్యో! ఇప్పటికే సాయంకాలము కాదొడంగినది సైంధవుడింకను
గనబడలేదు ఇక నాక్రీడితన పృథిసన్నెట్లు తీర్చుకొనునో? అత
డా ప్రతిజ్ఞదీర్చుకొనని పక్షమున ననువులబాముట నిశ్చయము
అవ్వె నీసోదర చతుష్టయం బదెల్లుబ్రతుకగలదు? అయ్యయ్యో!

కారవసేనలయ్యవేదినాంతమయ్యే నని యుప్పొంగుచు యానంద భరితులై మహారాట్టంబులజేయుచున్నారు ఇక నేమిగతి? హేదీనబందూ! కృష్ణా! మమ్మనేకాపత్తులనుండి తొలగించి చిగురున కీవిపత్తుచే మడియజేయునువా? నీసీడయై మెలగు యర్జునుని నేటితో సమాప్తుగా నొనర్చెదవా మహాదధుల నెల్ల దాటించి యూపిల్లకాలువతో మరణింపజేయుదువా? హే ఆసన్యాంధవా! నీవే శరణు (ఇటునటుఁజూచి) భళిభళి! సైంధవుడు కూలినాడు. ఇక మనకు దిగ్విజయమే.

(తెగలో)

ఓకిరీటి నీ పునర్జీవది యధర్మము దినాంతమైన పిదప సైంధవునిజం పరాదు. ఇంతకుమున్నె సూర్యుడస్తమి చుట నీవెరింగియు నా తనిశిగము నూడగొట్టితివి. వీనికిఁ బ్రాయశ్చిత్తముగ నీవగ్ని యందుబడి చావవలయును.

ధర్మ—అయ్యో?

చం॥నదనున గట్టుబట్టలును సర్వము నొల్చిన యప్పు నాయమున్
పదపడిచెప్ప నొక్కడును బాల్పడ; డిప్పుడ యేమువైరులై
న, దగవచింతు డెంతయును నాయము వహ్నినిజొచ్చి క్రీడిచా
నదగునటంచు; నింతియగ వైరులు ధర్మముజెప్ప బాల్పడన్॥
(మఱిల పరికించి) ఏమి నాయద్విప్రము. సూర్యుడింక స్తప్తమించలేదు
ఇదియంతయు నా కృష్ణభగవానునిమాయ. అదిగో వారియ్యె
డకే వచ్చుచున్నారు. వారినిఁబోయి కలిసుకొనెదను. (నిష్క్రమ)
పంచమరంగము.

ప్రవేశము—కృష్ణార్జునధర్మజులు.

అర్జు—(శిరములసంధించి మింటఁగొట్టుచు) ఎంతదనుక నీశిరంబు శరం
బులనిట్లు గగనమార్గంబున నిలుపవలయును?

కృష్ణ—ఇందొక్క రహస్యంబుగలదు. ఈతని జనకుండీతనికొక్క వరం బొసంగె. ఈ యుత్తమాంగంబెవ్వరి హస్తమందుబడి భూమి పైఁ బడునో వానిశీర్షము వేయిచెక్కలుగ భిన్నంబగును. కావున నీవీశిరంబును వీనిజనకుండును తపోనిష్ఠాగరిష్ఠుండునగు వానిహస్తంబునందు బడునట్లు కొట్టుము. అంతి నాతఁడు దాని నసహ్యాభావముతో నేలం బడవైచును. తచ్చాపాను క్రమముగా నాతని శీర్షము వేయి వ్రక్కలగును అట్లుగాక నీశిరమ్ము వలననే యీశిరము భూమిపై బడినయెడల తపమూర్థమయట్లు లగును. కావున నావచించినట్లొనర్చుము.

అర్జు—సరియే. అట్లేయినరౌద్రును. (అని శిరములనుసంధించివిడచును.)
(తెరలో)

ఛీ ! ఛీ ! హేయము! హేయము! ఏమి యింకము. (వెద్దధ్వని.)
కృష్ణ—క్రీడీ! నీవెంతకైన సచుద్ధవ్ర. నీశిరంబున శిరంజాతని హస్తములంబడి యాతనిశిరస్సు వ్రక్కలై నది. విటివా!

అర్జు—అశబ్దమదియేనా!

కృష్ణ—అగును. అదిగో ధర్మజుడు నిట్లేవచ్చుచున్నాడు. మన మెల్లరము స్వస్తివాక్యముల గరతాశధ్వనులతో పాడుదము.

కృష్ణుడు, అర్జున, ధర్మజులు—

శ్లో॥ “స్వస్తి ప్రజాభ్యః; పరిపాలయంతాం
న్యాయేన మార్గేణ మహీం మహీశాః;
గో బ్రహ్మణేభ్యః శుభమస్తు నిత్యం;
లోకా స్సమస్తాః సుఖినోభవన్తు”॥
ఇతిసర్వే నిష్కాంతాః

సంపూర్ణోఽ యంగ్రంధః

14898